

HOLMI

IX. évfolyam 9. szám

1997. szeptember

Szerkeszti: Réz Pál (főszerkesztő), Domokos Mátyás (széppróza),
Radnóti Sándor (bírálat), Várady Szabolcs (vers),
Fodor Géza, Szalai Júlia, Závada Pál

Szerkesztőbizottság: Bodor Ádám, Dávidházi Péter, Göncz Árpád, Kertész Imre,
Kocsis Zoltán, Lator László, Ludassy Mária, Petri György,
Rakovszky Zsuzsa, Tar Sándor, Vásárhelyi Júlia.
Tördelőszerkesztő: Környei Anikó. A szöveget gondozta: Zsarnay Erzsébet

TARTALOM

- Rakovszky Zsuzsa*: Párbeszéd az időről • 1191
Tózsér Árpád: Emlékezés a jövőre (Rakovszky Zsuzsa
költészetéről) • 1192
Rába György: Történik derengéskor • 1200
Veszendő jelenések • 1200
Akik másszor voltak • 1200
Spiró György: Honderű (Komédia) • 1201
Mosonyi Aliz: Boltosmesék • 1250
Petri György: Chanson • 1253
A minimum művészetétől a művészet
minimumáig • 1254
Lászlóffy Aladár: Teremtés-hármas • 1254
Szilasi László: A Kopereczky-effektus, avagy miképpen
fiadhatja egy beszéd a saját apját • 1256
Solt Kornél: Mit mond, aki beszél? • 1272
Gángó Gábor: Eötvös József az emigrációban,
1848–1850 (II) • 1279
Győri László: Vízcsep • 1294
Csuhej • 1295
Járdaszegély • 1295
Viola József: Te csak ne bizzsenj! • 1296
Cinquetti énekel • 1296
Szentkuthy Miklós: Az alázat kalendárium (Részlet) • 1297
Nagy András: Szentkuthy Miklós: Író és komédiás • 1308

- Gellén-Miklós Gábor*: Szabadulási kísérlet • 1313
Áram folyt • 1313
Szakács Eszter: „Boldog, szomorú dal” • 1314

FIGYELŐ

- Márton László*: Színes tinták bölcsessége
(Kosztolányi Dezső: Levelek – Naplók) • 1315
Lányi Dániel: Lupus in fabula (Kárpáti Péter
„Díszelőadás” című regényéről,
másodszor) • 1328
Rainer M. János: Kortörténeti tankönyv – haladóknak
(Révész Sándor: Aczél és korunk) • 1333
Pető Katalin: A regresszió dicsérete (Bálint Mihály:
Az őstörés. A regresszió terápiás
vonatkozása) • 1337
Radnóti Sándor: A „gyengébbek” (Jovánovics György:
Ut manifestius atque apertius dicam) • 1343
Somfai László: Zenetudományi tanulmányok
Kroó György tiszteletére
(Szerkesztette Papp Márta) • 1344
Kocsis Zoltán: Egy hőskor legvégén? (Lazar Berman
1956 októberében készült budapesti
felvételei) • 1348

Megjelenik havonta. Felelős kiadó: Réz Pál. Vörösmarty Társaság
Levél cím: HOLMI c/o Réz Pál, 1137 Budapest, Jászai Mari tér 4/A
Terjeszti a Nemzeti Hírlapkereskedelmi Rt., a regionális részvénytársaságok
és a Sziget Rehabilitációs Kiszövetkezet
Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt.
Előfizethető még postai utalványon Závada Pál címén (1051 Budapest, Nádor u. 26.)
Előfizetési díj fél évre 750, egy évre 1500 forint, külföldön \$35.00, illetve \$70.00
A fényszedést Kardos Gábor végezte
Nyomtatta az ADUPRINT Kft. Vezető: Tóth Béláné

Rakovszky Zsuzsa

PÁRBESZÉD AZ IDŐRŐL

- A: A múltnak sosincs vége. A jelen
– az is a múlt, álöltözetben.
Rozsdás lavór a még levéltelen
bodzabokor tövében, vizes böjti szelekben
fölszárnyaló papírzacskó, az égbe
kapaszkodva az ágak fekete szövedéke,
földmélyi ikreik, a gyökerek lenn –
Ugyanaz a tavasz tíz éve, negyven éve:
soha nem múlik el, amit szerettem.
- B: De az idő, mint nyaktiló, lesújt.
Múlt és jelen közt ott a vérben
sikló penge. A póló, melyet a szél lefúj,
s most ott hever az orgonabokor tövében,
nem röppen vissza a kötélre újra.
S ha valaki cigarettára gyújt a
szivárgó gázcső közelében,
a lángoló jelenből nincs visszaút a múltba,
két külön kontinens a „már nem” és a „még nem”.
- A: Ahogy az akna negyven éven át
ott vár a sűrű gazban
a kézre, mely kioldja lelkét, a robbanást,
ahogy a holt tavasz kísért az új tavaszban,
jéglapba zárva évtizedeket
kivár a gyűlölet, a szeretet,
amíg új kés sajog a régi sebben:
soha nem múlik el a szeretet,
ahogy nem múlik el a gyűlölet sem.
- B: Sötét hernyók a porban, mint rég: dióvirág.
De ez nem az a por, és nem az a diófa.
A pók, amelyik itt rohan le-föl a kád
falán, meg amelyik lefolyt a lefolyóba,
ugyanolyan, de nem ugyanaz mégse.
Halott anyád a gének semmilyen cselvetése
nem hozza vissza, legfeljebb az álom.
Amit egynek mutat az érzések sötétje,
idegen és sokféle napvilágon.

A: De ami napvilágnál idegen,
ott vár rád a sötétben, öröktől ismerősen.
Kinn habzik, elforr az idő, de benn
valami nem bír megváltozni mégsem
soha. A vénkor udvara felett
a gyermekkor holdja mind fényesebb,
nincs is jelen, csak múlt álöltözetben:
Soha nem gyógyul be a régi seb.
Azt szeretem, akit mindig szerettem.

Tózsér Árpád

EMLÉKEZÉS A JÖVŐRE

**Rakovszky Zsuzsa költészetéről a HANGOK
című kötete kapcsán**

Rakovszky Zsuzsa és költészete körül olyan rejtélyes, centrum és szilárd pont nélküli köd terjeng, mint amelyet ő szokott gerjeszteni verseiben – mesterien, gazdag lírai funkciókkal. A költészet hajdani s majdani Hérakleitoszai körül persze mindig is terjengett/terjeng egy kis jótékony homály, de a Rakovszky Zsuzsa körüli ködben legalább annyi a recepció zavara, mint a költő verseiből áradó természetes sejtelmesség. S ezzel távolról sem azt akarom mondani, hogy Rakovszky kritikusai nem írták le (így vagy másként): „...*versei a mai magyar költészetnek alighanem a legmagasabb csúcsain járnak*” (Margócsy István), hanem azt, hogy erről az evidenciáról a kritikusoknak csak meglepően szűk köre hajlandó tudni, s a hallgató többség hallgatása lassan immár szintén köddé-homállyá súlyosodik.

Igaz, a kritikusai kánon elismerését pótolja a költői szakma elismerése: akiről Orbán Ottó, Lator László, Parti Nagy Lajos mond nyilvános laudációt, az a kritikusok szemlesütése ellenére is biztos lehet benne, hogy a csúcsokon jár. A mű és recepció egyidejű befogadása és feldolgozása viszont azért mégiscsak az irodalomkritika feladata lenne, s a professzionális kritika válaszolhatná meg – társadalmi, irodalomtörténeti, esztétikai összefüggésekben – azokat a kérdéseket is, amelyeket a fent megidézettek Rakovszky Zsuzsa első három könyve kapcsán megfogalmaztak és részben – természetesen – nyitva hagytak. Nevezetesen, hogy ki beszél a Rakovszky-versben (Parti Nagy Lajos), aki beszél, hogyan beszél (Lator László), és miről beszél (Margócsy István).

Ezeket a lényegi kérdéseket persze tulajdonképpen maga a vizsgált mű implikálja, a három műelemző – médiumként – csak fölerősíti őket, végleges választ adni rájuk pedig már csak azért sem adhattak, mert e kérdésekre valószínűleg minden irodalomtörténeti kor válasza más lesz majd, fölvetve ezzel a negyedik lényegi kérdés problémáját is, mégpedig azt, hogy mi a Rakovszky-vers korokon átnyúló – elnézést az ódon kifejezésért! – művészi állandója.

S bevallom, most engem (mint a költő 1994-ben megjelent gyűjteményes kötete, a HANGOK fölött meditatáló olvasót) a négy közül éppen ez az utóbbi kérdés érdekel a leginkább, s ennek a néhány lehetséges részválaszát próbálom az alábbiakban megfogalmazni.

Itteni és mostani használatra pontosítsuk így a problémát: miben fogható meg leginkább a Rakovszky-vers ama képessége, hogy például az 1981-ben, teljesen más történeti-társadalmi körülmények között írt és megjelentetett JÓSLATOK ÉS HATÁRIDŐK című kötet (a gyűjteményes HANGOK első ciklusa) darabjai szinte mai szerzeményeknek hatnak, új, mai jelentésekkel töltődnek föl, s melyek ezek a mai jelentések?

Próbáljuk a problémát megközelíteni a gyűjteményes kötet utolsó ciklusától, a HANGOK-tól visszafelé haladva.

Ez a ciklus először a költő harmadik könyvében, a FEHÉR-FEKETÉ-ben (1991) jelent meg, s akkor éppen ebben a ciklusban található verseket fogadta a kritika a legtöbb fenntartással. Szinte egyhangúan a korábbi lírai alaphelyzetek epizizálásának fogva föl őket, többen is leírták, hogy a ciklus epikus alakjainak a beszéde nem adekvát a figurák pszichológiai és szociológiai megformáltságával, azaz nincsenek egyénítve, sémaszerűek, valamennyi a szerző „hangján” szól. A szerzőt viszont ezek a bírálatok feltehetően nem győzték meg eljárásának, úgymond, ellentmondásairól, mert a három évvel később megjelent összegyűjtött verseinek is – szinte kihívóan – ezt a címet adta: HANGOK. S érdekes módon innen, az összefogó cím s a kötetzáró HANGOK című ciklus felől (mintegy oda- s visszafelé) nézve a dolgot, az első ciklusok eddig lírainak tartott hőse is afféle elioti „*egy név plusz egy hang*”-szerű epikus personának tűnik. Azaz nem a HANGOK ciklus epikus helyzeteiben epizizálódik (bomlik epikai szerepekre), hanem még az előző ciklusokban nyert formájában beáll a később megteremtett epikai szerepek, „hangok” körébe.

S ha ezt így – értelmezési kísérletként – elfogadjuk, azonnal legalább négy olyan kérdés adódik, amelyek megválaszolása nélkül nem kísérlehetjük meg alapkérdésünk megválaszolását sem.

Az első: a HANGOK című ciklust megelőző JÓSLATOK ÉS HATÁRIDŐK, TOVÁBB EGY HÁZZAL, illetve FEHÉR-FEKETE című ciklusok verseinek mely motívumai segítik, illetve akadályozzák a fenti „beállást” s az azzal járó jelentésátrendeződést; s – a záró ciklus „Öregasszonya”, „Szép Utasnője”, „Elhagyott Leánya”, „Narkománja” stb. (a nagybetűk tőlem!) mintájára – hogyan nevezhetnénk meg ennek az első három ciklusnak az (eddig par excellence lírainak tartott) hőstét, azaz egy epikai szereposztásban milyen szerepet vállalhatna ez a hős?

A második kérdés: a (mondjuk inkább így) epikolirai figurák ekképp kialakult köre kihez vagy kikhez beszél? Nem a címzettek „elvárásaiban” kell keresnünk vajon annak a magyarázatát, hogy a figurák többnyire egy nyelvet beszélnek?

S végül: a szerepeknek és hangoknak ebben a réteges struktúrájában hol áll a szerző, megállapítható-e egyáltalán a helye?

Az első kérdés nem különösebben problematikus, a szóban forgó ciklusok darabjai simán átutemezzelhetők, ha nem is az epika, de az epikolíra „műnemébe”. Az átutemezzést segítő (esetleg mégiscsak gátló) motívumokat viszont nézzük meg közelebbről is. Lapozunk újból vissza a gyűjteményes HANGOK első darabjaihoz.

Az – egyelőre nemtelen és kortalan – epikolirai hőst egy komor decemberi napon ismerjük meg, amikor a karácsonyi készülődés közben („*fenyőgallyak közé fűzötten / mézítelen villanyégők világolnak a ködben*”) azt az észrevételt teszi, hogy ez a „*mi időnk*” „*sem / vágját a szívnek, sem örömet az elmének, sem elragadtatását / a léleknek nem ismeri*”, ez-

zel mintegy jelezve, hogy milyen „*időben*” szeretne ő élni (DECEMBER). Aztán hirtelen a bulgáriai tengerparton látjuk viszont, vakító nyári napsütésben, „*vakációzás*” közben, de számára a vakáció ideje is hasonlóan „*véleménytelen és reménytelen*”, mint a karcsony előtti idő volt (SZOZOPOL). Aztán egy megint csak reménytelenül „*józan júliusi*” nap következik (TÖBBÉ MÁR...), majd a „*belső tűz*” „*nagybőjti aszkézis*” ideje (NAGYBŐJT), hogy aztán a ciklus ötödik darabjában, a SIRÁM-ban kiderüljön: egy nő – feltehetően fiatal – jár-keel kedélytelenül e versekben „*Süllyedjen eleven / sárba: gödrös hájba a testem, / rancos harisnyával dagadt bokámon / tizenkét nyárvogó kölykem etessem*”), kommentálja az értelmetlennek, céltalannak tűnő világot, a céltalansághoz alakuló saját érzelmeit, s átkozza magát („*ami lehetnék még, ne legyek az sem*”) vigasztalan sorsa, jövőtlensége miatt.

S így cserkészhetnénk be az első három ciklus valamennyi versének világát: a csaknem következetes egyes szám első személyű narráció mindig erre a Frustrált Fialat Nőre utal (nevezzük így most már – önkényesen – epikolirai hősünket), a külső világra mindig ugyanaz a – hideg ragyogást, szárazan villámló tájakat, kopár, lepusztult civilizációt közvetítő – tekintet szegeződik, a külső és belső világ zajait, zörgését, kattogását, kísértetsuhanásait mindig ugyanaz a – karcos-elégikus és meditatív jambusokra hangolt – fül hallja, s a látottakat-hallottakat mindig ugyanaz a – metaforák sűrű anyagát és az eksztatikus értelem súlyos inverzióit forgató – nyelv (száj) kommentálja, s ugyanaz a tudat: egyfajta sajátos empiriomonizmus mérlegeli.

A fenti mondat kettőspontja utáni „csaknem”-et pedig az magyarázza, hogy van azért ezekben a ciklusokban néhány olyan átmeneti darab is (szám szerint hat, az egyértelműen egyes szám első személyre, azaz ugyanarra a szerepre hangolt negyvennyolccal szemben), amely csak közvetve kapcsolható a Fialat Nőhöz. Ezek többnyire objektív leírások (mint például az ÜNNEPI MŰSOR vagy a CSALÁDREGÉNY), de van közöttük egy tárgyvers (A NÉMETALFÖLDI TEREM) s egy szerepvers is (JANE ÖSZSZEGEZ). Az előbbieket *style indirect libre*-je mögé még persze odaképzeltethetjük akár a Fialat Nőt is (főleg ha ez a „*style*” szinte mindenben megegyezik a Fialat Nő stílusával), de az utóbbi Jane-jét már vesszőnyi változtatás nélkül át lehetne sorolni a HANGOK című ciklus külön szerepei közé.

A szóban forgó ciklusok meghatározó opusai azonban nem ezek az átmeneti képződmények, hanem azok a formálási módjukat tekintve lírai, a kötetstruktúrában kiteljesedő funkciójuk szerint azonban epikai (vagy legalábbis epikolirai) szövegek, amelyekből könnyűszerrel ki lehet hüvelyezni a Fialat Nő élete egy szakaszának epikumát, sőt egyenes vonalú történetét. S ennek a lineáris történetnek az építőkövei (túlnyomóan a nő-férfi viszony és a gyermekkor motívumai) aszerint osztályozhatók, hogy közvetlen reflexiók-e vagy afféle madeleine-motívumok (azaz a múlt indikátorai), de differenciálhatók aszerint is, hogy melyik időhöz kapcsolódnak: a jelenhez, a félmúlt-hoz vagy a múlt-hoz.

A korábbi méltatók azt már kellőképpen leírták és értelmezték, hogy a Rakovszky-figurák számára a múlt általában a polgári régmúlt, a félmúlt a '89 előtti négy évtized állandósult ideiglenessége, a jelen pedig a rendszerváltás utáni aporiák kora, de arról nem tudok, hogy valaki szóvá tette volna: a figuráknak rendkívüli tehetségük van a jelen „*emlékké átlakásához*” (TOVÁBB EGY HÁZZAL). „*Ami / még itt van, látható-tapintható, mint / múltat gyanítjuk máris múltani*” – mondja a RÉSZLET EGY VERSESE REGÉNYBŐL hőse, de közben „*idült ifjúkorát*” s a jelenben folyó felnőttkorát és házasságát nemcsak „*gyanítja*” múltként, hanem a szó szoros értelmében múlttá is éli. S teszi mindezt egy nem

különösebben hosszú versben: hét triolett-terjedelmű strófában. S hogy hogyan, az a Rakovszky-vers titka, erre a kérdésre kimerítően és pontosan válaszolni csak az egész mű ideidézésével lehetne.

Viszont amennyiben ez a titok szoros összefüggésben áll az alapkérdésünkkel, a Rakovszky-féle „művészi állandó” mibenlétével, annyiban még visszatérünk hozzá. Annyit azonban már itt jegyezzünk meg, hogy faggatnunk majd valószínűleg leginkább éppen a figurák emlékezőtechnikáját és „mondatát” kell, a RÉSZLET EGY VERSE REGÉNYBŐL intenciója szerint: „a / valószínűség hullámaiból / óvatlanul egy mondat létre rántja / az érlelődőt”. Rakovszky Zsuzsa versmondata pillanatonként „rántja” ugyanis a legjelenebb jelent „létre”, azaz teszi megbonthatatlan emlékké, múlttá (legszívesebben azt mondanám: örökkévalósággá). S ilyenféleképpen fentebb, Rakovszky múltidéző technikájával összefüggésben Proust (a madeleine-motívum!) helyett talán inkább Krúdyt kellett volna említenem, aki – Prousttal szemben – szintén nem a múltat álmodja jelenné, hanem éppen fordítva: a jelent emlékezi múlttá.

A bevezetőm második kérdésére (kihez beszélnek a Rakovszky-vers hősei?) már távolról sem adható ilyen egyértelmű válasz. Mindenesetre azok után, hogy Rakovszky Zsuzsa kritikusai (Parti Nagy Lajoshoz hasonlóan) eddig inkább azt vizsgálták, hogy „ki beszél a versben?”, s erről az oldalról indulva az adódó ellentmondások többnyire feloldhatatlanoknak bizonyultak, nincs kizárva, hogy a „kihez beszélnek?” kérdése gyümölcsözőbb lesz.

Kihez beszél tehát a Fiatal Nő, az Öregasszony, a Szép Utasnő, az Elhagyott Leány, a Narkomán stb.?

Nos, a JÓSLATOK ÉS HATÁRIDŐK című ciklus első tizenkét darabjának epikolirai hőse bárkihez beszélhet, a címzett nem releváns, a HÁZASSÁGTÖRÉS című verstől kezdve azonban az addig egyes szám első személyű előadásmód megváltozik, s többes szám első személyre vált („támaszthatunk... röpké tűzvészt”, „feszégetjük a zárat” stb.), s innen (a HANGOK című ciklusig) a Fiatal Nő mintha férfi partneréhez, néha pedig halott anyjához beszélne („Álmod helyiségeiben vár a halott...”, AZ ELALVÁS NEHÉZSÉGEI). Egyikhez is, másikhoz is takaratlan, sőt pusztító és önpusztító őszinteséggel s újból és újból súlyos bölcsletté sűrűsödő etikai invencióval szól. Teheti, hisz társadalmilag s intellektuálisan is mindkettő partnere.

Más a helyzet a HANGOK szerepeivel és szereplőivel. Akárcsak a Fiatal Nőnek, ezeknek a pszichológiai és társadalmi megformáltsága is plasztikus, jól egyénített, a „beszélgető”-partnereikről viszont szinte semmit sem tudhatunk meg. Ahogy az első ciklusok implicit férfi- és anyafigurája, úgy ezek sem szólalnak meg soha, de míg a férfi és az anya meglétére és kilétére az epikolirai hős szövegének a modalitásából mégiscsak következtethetünk, addig a HANGOK című ciklus „monológjainak” a címzettjeiről (az idézőjel arra kíván figyelmeztetni, hogy dialógus célzatú kvázimonológok ezek!) semmi sem árulkodik. Csak annyit sejthetünk róluk (a beszélő anaklázisszerű reakcióiból), hogy a hőssel való beszédhelyzetük mindig esetleges, véletlenszerű, hogy a hőshöz nem fűzi őket semmilyen egzisztenciális viszony, s hogy így a beszélgetésük mindig afféle utcai vagy várótermi panasz fórum alkalma. Ők maguk makacsul (vagy türelmesen?) hallgatnak, de hallgatásukkal, személytelenségükkel elárulnak valamit – a beszélőkről. Nevezetesen azt, hogy ezek a külön-ciklusos epikus figurák a beszélgetőpartnereik személytelenségének a tudatában mondják, amit mondanak, s beszélnek úgy, ahogy beszélnek. Világosabban: szövegeiknek azért van mindig vallomás-, sőt szinte gyónásjellegetük, mert tudják, hogy amit mondanak, azt (a dolgoknak furcsa emelke-

dettséget kölcsönző) végső reménytelenségnek mondják, s ugyanakkor él még bennük az illúzió, hogy a másik talán mégiscsak odafigyel a szövegeikre, hogy mégiscsak létezik, s a számukra létezik.

Rakovszky figurái tehát egy számukra egyszerre elvont és konkrét Akárkihez beszélnek; mindenesetre olyan valakihez, aki előtt nem külsőségekben (pl. beszédmódban) akarnak hitelesek lenni, hanem belsőleg. Szövegük formálisan dialógus (a mondat- és szószerkezetekből egyértelműen kiderül, hogy címzettjük van), de tartalmilag inkább olyan tudatfolyamok (még csak nem is belső monológok, hisz a belső monológ is stilizált szöveg, a helyzet stilizálja), amelyek inkább álombeli beszélgetéseinkre emlékeztetnek. S amennyiben álomban valószínűleg mindenki „semleges” nyelven, szinte nyelv nélkül beszél, engem Rakovszky figuráiban sem zavar a nyelvi egyénítelenség.

S az még kevésbé, hogy ezek a különcök néha, úgymond, külső és belső kondíciójuknak ellentmondó bonyolultsággal, képiséggel fogalmaznak. Valahogy azzal a természetességgel teszem magamat túl ezen a látszatellentmondáson, amellyel A SZÉP UTASNÓ reflektál virtuális partnere (általunk csak elképzelt) értetlenkedő pillantására, miután előbb a „*túlvilágba áthalványuló*” lélekről „adott elő” neki. „*Igen, szoktam ilyeneket / gondolni...*” – jelenti ki a világ legtermészetesebb hangján, nekünk pedig az jut eszünkbe, hogy – hát igen, az embert (a beszédmódját is, viselkedését is) a gondolatai minősítik, és nem fordítva. Ezek a különcök már csak ilyenek. Képesek olyasmit is gondolni, amit nem is várnánk tőlük!

Rakovszky Zsuzsa figurái egy személyes-személytelen Másikhoz beszélnek.

Könnyű lenne persze ehelyett azt mondani, hogy Rakovszky Zsuzsa figurái az Istenhez, a haláltáncok személyes Haláljához vagy valami más metafizikai lényhez szólnak, de erre semmi bizonyítékot nem tudnánk felhozni. Vannak ugyan a szereplőknek metafizikai kételyeik és kérdéseik is (az ÚJ ÉLET-é például a reinkarnáció konkrét példáinak az előszámálása után így szól beszélgetőtársához: „*No de csak van / valami... túl a tér / s idő minden cselén... / Van? Nem tudom. Van? Tényleg nem tudom*”), de egészében véve nem ez jellemző rájuk, hanem éppen az emberekhez s a léthez való teljes odafordulás. S ha világukat ennek ellenére is belengi valami – szinte vallásos emelkedettség, a látás ekstázisa, akkor az talán leginkább az egzisztencialisták „ateista” szárnyának „vallásosságához” hasonlítható, akik számára a megismerés emelkedett létmegértés, s a „*másikkal való együttlétben a saját létlehetőségüket*” (Heidegger) látják és élik.

S ha ezek után a szerző helyére, szubjektumának műbeli szerepére kérdezzük rá, akkor a válasz kézenfekvő: a szerző (a szubjektum) azokon a figurákon, „*elképzelt és célszerű konstrukciókon*” (Eliot nevezi így a „személyiséget”) innen áll, amelyeken túl azt a bizonyos Másikat fentebb kimutattuk.

Eliot nevét egyébként Rakovszky Zsuzsa „personáival” kapcsolatban nem én írom le először, de tudtommal arra még senki nem figyelt föl, hogy az az empirikus monizmus, amely Eliot pályájának első szakaszát annyira meghatározza, Rakovszky költészetéből is kimutatható. Ez a hatás azonban költőnket valószínűleg korábban érte, mint az elioti.

„*A világ... jelenségszerű keresztül-kasul... két ismeretlen* [a szubjektum és objektum – T. Á.] *kapcsolata*” – írja F. H. Bradley, az angol empirista monizmus legismertebb képviselője (vö. Ungvári Tamás: T. S. ELIOT ÉS A MODERN LÍRA, in: T. S. ELIOT: VÁLOGATOTT VERSEK, Európa, 1966), akiről a fiatal Eliot tanulmányt is írt. S ha ehhez még hozzátesszük, hogy az empirikus monisták általában az embert a közvetlen (tapasztalati) él-

mények komplexumának tartják, a nyilvánvaló hatás mellett mindjárt azt is el tudjuk képzelni, mi lehetett a Rakovszky-féle pazar epikolirai figurák kialakulási rendje.

Az bizonyosnak látszik, hogy a különböző personák panoptikumának gondolata mintegy menet közben alakult ki a szerző fejében, hogy a Fiatal Nő születésének idején az Öregasszony és a többi persona még távlati tervként sem létezett (ellenkező esetben a Fiatal Nő jelenlétének a terjedelme valószínűleg nem volna az egyéb figurák terjedelmének aránytalan többszöröse), de az már egyáltalán nem biztos, hogy költőnk számára – képletesen szólva – mondjuk a szubjektív-vallomások Szent Ágoston előbb létezett, mint a tárgyilagos Heidegger vagy Bradley. Leszögezhetjük: a Fiatal Nő nem epikus figurának készült, születése idején Prufrock és Gerontion még nem kísértették a szerzőt, de Rakovszky Zsuzsa filozófiai műveltsége, érzékenysége, világlátása kizárta a hagyományos vallomáslírának, a szövege előtt adott és vallomástevő költőszubjektumnak bármiféle jelenlétét. Költőnk még az esetleg vallomásoknak tűnő korai verseiben is olyan hideg-száraz tárgyilagossággal, távolságtartással szemléli figuráit (a már többször megidézett SIRÁM fiatal nő hőse például „*meddő papnőnek*” – azaz a cselekvés lehetőségétől megfosztott elhivatott embernek – nevezi, s „meddőségéért” – olyan lás-suk, uram, mire megyünk ketten alapon – teljes leépülésre ítéli magát), hogy egy pillanatig sem kétséges: az *én* itt nem költői omnipotencia, hanem pusztán a personái által megvalósuló történés. Annak a Bradley-féle „ismeretlennek” a történése, aki személytelen akaratként, formálási erőként közelíti – teremtett figuráin át – a Másikat, s az így kialakult bonyolult viszonyrendszeren át a rajta túl levő egyetemes másik ismerlent, a külső létet.

Ez persze nem sajátos költői sors, tulajdonképpen mindenki drámájának ez a sémája. Nincs ember, aki a létezés színpadán közvetlenül, szerepek nélkül is meg tud mutatkozni, aki szerepek nélkül is tud élni, meg tudja közelíteni a másikat és a külső létet. A költő sajátos szerepe ezen a színpadon: megpróbál úgy játszani, hogy játéka mások (az olvasók) önmegértését (is) szolgálja.

S ezzel elérkeztünk utolsó utáni kérdésünkhöz, a „titok” újraszemlézéséhez: miben ragadható hát meg Rakovszky Zsuzsa költészetének ama transzepochális sajátossága, hogy az idő múlásával újabb jelentésekkel képes feltöltődni (mi a korokon átnyúló művészi állandója – kérdeztük József Attila patinás nyelvén a bevezetőnkben), mennyiben segíti a költő tegnapi verse a mai olvasó önmegértését?

Elismerem, már maga a kérdés feltevése is nagyképzű és igazságtalan, hisz feltételezi, hogy létezik rá egyetlen válasz, és hogy a kérdező tudja is ezt az egyetlen választ. Holott e kérdésre valószínűleg költőnk minden verse más választ adna, s ha még volna is helyünk minden egyes verse elemzésére, megvallatására, nem biztos, hogy a részválaszok együtteséből kicsengene a végső válasz.

Abban a reményben hát, hogy a virtuális válasz néhány szempontját már eddigi fejtegetéseim is tartalmazzák, s azzal a kétes vigasszal csitítva lelkiismeretemet, hogy a bevezetőmben említett kitűnő elemzések idevágó eredményeit úgyszemint tudnám túlszárnyalni, a transzgresszivitás nézőpontjából nézzük meg itt tüzetesebben Rakovszky-nak csak azt az egyetlen versét, amelyet a kritikusok annak idején egybehangzóan nagyon magasra értékelték, de kizárólag a rendszerváltás összefüggéseiben vizsgálva, tulajdonképpen mulandó értékűnek is ítélték. Mit mond tehát a DECLINE AND FALL (mert erről az opusról van szó) a mai olvasónak, hogyan viselkedik a vers ma, mikor annak a rendszernek és rendszerváltásnak az aktualitásai, amelyről szól, hirtelen annyira megkoptak már, hogy emlékezetünk szinte valahová a századelő valószerűtlen kódéba tolja őket? Talpon marad-e a mű szövege a napi időszerűség támasza nélkül is?

A hatvanöt soros vers valójában egyetlen többszörösen összetett mondat. Hiába a közbeiktatott pontok, nagy kezdőbetűk, a roppant felsorolás által hajszolt olvasói figyelem-képzlet nem érzékeli őket. Amit első olvasásra érzékelünk, az az elmúlás számos szinonimája, a többé-kevésbé szabályosan szórt „*eltűnnek*”, „*lemállanak*”, „*kiüt a rongyolt felhám alól*”, „*eloszlik*”, „*ezer darabra megy*”, „*hosszas lángban olvad*”, „*lefonnyadtak*”, „*rojtta romlik*”, „*kiszárad a teremből*” stb. kifejezések. A mondat állítmányának ez a más-más alakban történő megismétlése egyszerre halmozás és fokozás, fojtott eksztázisuk uralja és összefogja a monstrum mondatot. A számtalan alany (azt közlendő, hogy a „*hadtörténeti fogalmakról elnevezett mozik*”-tól a „*Kiskosztümös, nett tanácsi dolgozók*”-ig mi minden múlt el) első fokon szintén csak halmozásként hat, s mint ilyen, az állítás intenzitását növeli, tartalmi jelentése másodszeri olvasásra hívdízik elő bennünk, akkor figyelünk föl rá, hogy tulajdonképp egy pseudolétezés múlt el, hisz ha valami nem tud múlttá válni („*Tömegtermelt tükröm... / nem kerül múzeumba*” – mondja a vershős, a narrátor vagy a persona, akinek itt most „*festett frufruja*” és „*golyószeme*” van, idézve ezzel az ókori egyiptomi női szépségeket is, s aláhúzva azt is, hogy ez a mai női szépség sem kerül múzeumba, vagy ahogy ő mondja: a szarkofágok „*hegedűtokjába*”), akkor ez a tény a *valami* egykori jelenének problematikuságát is jelzi. Ami nem időben létezik, az mai tudásunk és erkölcsérzékünk szerint nem érték, az véletlenszerűen, esetlegesen létezik: így teszi mintegy zárójelbe a versmondat azt a kort, amelyről szól. (A századunk kínálta alternatívák, a fasizmus, a kommunizmus nem léptek túl a francia forradalom elvein, csak ismétlések, s így kitérők – mondja erről Fukuyama.) Következésképp a vers végül is az örök társadalmi elmúlás (vagy inkább cirkuláció?) lírai objektívációjává válik.

Csakhogy ennek az elmúlásobjektívációnak semmi köze a hagyományos elmúlás-képletekhez, mondjuk az elégiához. Ha műfaját a hagyományos poétikák alapján akarnánk meghatározni, akkor inkább rapszodiát vagy talán egyenesen himnuszt kellene mondanunk. Az elmúlás, a leépülés himnusza? Nem abszurdum ez? Nem, mert éppen e miatt az abszurdum miatt érezzük a verset (s talán az egész Rakovszky-költészetet) egészen a napi aktualitásig konkrétan és ezzel egy időben a konkrétságból hatalmasan kiszólónak. Semmi kétség: Rakovszky Zsuzsa ebben a versében egy negatív Walt Whitman. Whitmané a retorikája, a versmondata, az eksztázisa, a nagy tereket befogó léptéke, de e jelek jelentése nem egy civilizáció megépülése, hanem éppen fordítva: egy világ lepusztulása, leépülése. Rakovszky Zsuzsa költészete negatív utópia, s ennek a negatív utópiának a DECLINE AND FALL (a „Hangok” galériájában) nem az egyetlen, hanem csak egyik objektívációja. Mintha az egész Rakovszky-költészet az antik Lucanus sorának („*Mely nagy volt Róma: az ő romlása jelenti*”) visszája, egész újkori civilizációkra alkalmazott parafrázisa volna: „*Mely jelentéktelen volt a világunk: az ő romlása jelenti.*” Más szóval: a rendszerváltás a versnek nem jelentése, hanem csak formája, anyaga.

S még másabb szóval:

Jean Baudrillard írja, hogy „*A modernitás... felgyorsulása révén... oly hatalmas »szökési sebességre« tettünk szert, hogy egy napon elhagytuk a valóság és a történelem referenciaterét... hogy belépünk a szimulációba*”, az „*osztódáson keresztül születő innovációba*”, s a „*negatív pólusok*”, híján, a „*tiszta cirkuláció*” időtlen idejében úgy érezzük, „*nem történik semmi*” (Jean Baudrillard: NEM LESZ 2000. Lásd a 2000 című folyóiratban. 1991. december). Nos, Rakovszky Zsuzsa paradox módon nem a „*modernitás felgyorsulásában*”, hanem a kommunizmus torz kitérőjében élte meg nagyon intenzíven a „*nem történik semmi*” holt-

pontját (már legelső verseinek egyikében, a SZOZOPOL-ban szó szerint leírja: „*A ránk dúlt állandó jelen alatt [...] sosem történik semmi se*”), hogy a „*tiszta cirkuláció*” időtlen ideje aztán egész költészetének alapszólama legyen. Innen, ebből a tudatosított vagy nem tudatosított világmérenyéből vezethető le a Fialat Nő kedélytelensége, szárazon villámló „*meddő*” eksztázisa éppúgy, mint a HANGOK ciklus elesett figuráinak, külön personáinak keseredettsége, kilátástalansága (a Fialat Nő tudatosítja kedélyállapota gyökereit, az utóbbiak természetesen ritkábban), s első fokon mi, olvasók is ebben az alapszólamban vélünk önmagunkra látni, érezzük nyitottnak a Rakovszky-verset mai jelenségeink számára is.

S a képet persze még tovább is lehetne élesíteni, finomítani.

Baudrillard a fentebb idézett tanulmányát így fejezi be: „*A századvég üres strandként terpeszkedik előttünk*” (s természetesen a fogyasztói társadalom küzdés nélküli összkomfortos vegetációjára gondol). Nos, erre az „*üres strandra*” Rakovszky Zsuzsa figurái csak rálátanak, esetleg „*bizonyos jelekből*” sejtik (mint a BIZONYOS JELEK című vers hősnője), hogy „*Egy lappangó világ széle hol innen / villan elő, hol onnan...*”. De mivel valamennyi meg van áldva a jelen azonnali emlékké látásának különös képességével, az „*üres strand*” is egyszerre van előttünk és mögöttünk. Pontosabban: például a BIZONYOS JELEK vigasztalan pályaudvarképében a „*reklámszatyrot*”, a „*lapos dobozra ágyazott kifordított kabátot*”, a „*rózsaszínű paplant*”, az „*autó alatt a macska foszfor szemét*” egyszerre érezzük a körülöttünk, bennünk lappangó összkomfortos eszkimóvilág széleinek s (a Rakovszky-émlékezés sajátos szervezésében) valami tartós érvényű létmodellnek.

Nem tudom ezt az egész Rakovszky-titkot másként megközelíteni, mint Erich von Däniken egykori bestsellerének paradox címével: a HANGOK című kötet költészete „*émlékezés a jövőre*”. S a szinte tárgysemleges technikájánál, bonyolult tükörrendszerénél fogva („*tükrök sora... az időben*” – fogalmazza meg a rendszert maga a költő) ez az „*émlékezés*” valószínűleg minden jövőre emlékezni fog, de most nekünk az összkomfortos vegetációval fenyegető eszkimó jelent-jövőt revelálja-közvetíti.

A vonatkozó irodalom

Rakovszky Zsuzsa: HANGOK. Válogatott és új versek. Cserépfalvi, 1994.

Bodor Béla: A HOUDINI-ÉLMÉNY. Rakovszky Zsuzsa: FEHÉR-FEKETE. *Kortárs*, 1991/10.

Lator László: VILÁGÍTÓ KÖZBESZÉD. *Holmi*, 1992/2.

Parti Nagy Lajos: KI BESZÉL A VERSBEN? *Holmi*, 1992/2.

Orbán Ottó–Varga Lajos Márton: „CSAK-ÉLNI NEM LEHET”. Beszélgetés Rakovszky Zsuzsa FEHÉR-FEKETE című verskötetéről. In: Varga Lajos Márton: KRITIKA KÉT HANGRA. Pesti Szalon, 1994.

Rába György

TÖRTÉNIK DERENGÉSKOR

Mi volt ez Egyhuzamban alvás
egyetlenegy éjszaka nem más
s az órát derengésre vélve
amikor házából kilépne
látja jelet véstek már küszöbére

VESZENDŐ JELENÉSEK

Deres férfi városi főtér
deres férfi erdei rét
jártak-keltek ott csapatostul
nos ennyi volt éppen csak ennyi
látni fülelni inni enni
meg szeretkezni hébe-hóba
nevem ággal karcolva hóba
járkáltak bennem csapatostul
jelenésük énembe pusztul

AKIK MÁSSZOR VOLTAK

Kidőltek túlértek már pőre lelkek
az emlékebe költöztek át a szó
csak lezárt regényük körül kerenghet
tragédiájuk nem jelenvaló
egy párbeszédbe néha belopódnak
egy gesztusban fölködlük szellemük
s áltatjuk konok magunkat a holnap
ugyanolyan nap lesz majd nélkülük
egy találó kifejezés fülünkbe
csendíti hangjuk s lépünk is tovább
egy eszme rájuk fordítja eszünk de

ugyanúgy hajszolunk gyarló csodát
 pedig egy-egy kontinensünk veszett el
 velük délszaki sziget elmerült
 ágálhat a színen zúghat az ember
 nem tölti meg utánuk azt az űrt
 magashegység párák fölötti csúcán
 tág fennsík újjáköltő ózóna
 a megbékélés fensőbb álma Gyurkán
 kívül más nem vezethetett oda
 tájfun söpörte el tarka korallszirt
 társas létet csúfoló majmait
 s hajótöröttjét kiről messze látszik
 nagyzás bohóca s urukat Lacit
 a bútor mosdó létra lift a díszlet
 maradt de heherészés se sirám
 semmi életjelük kivágta nyeszlett
 nyelvük angolos távozó Iván
 hogy törődnénk a veszteségbe abba
 süketnéma környezet vesz körül
 pusztán fuldoklunk levegőtlenül
 s kísér bábusereg humortalanja

Spiró György

HONDERŰ

(Komédia)

Szereplők

ANNAMARI

FRÍDHOF

PUKÁNSZKY

ZOLTÁNFY

VANCSURA

Történi 1997-ben Budapesten

Színhely: egy századfordulón épült budapesti belvárosi bérház leválasztott lakásának nagyszobája. A középtől kissé balra, hátul az előszobába vezető ajtó. Az előszobából a nyitott ajtón át látható a fal egy része. A bal oldali falnál, elől pianínó, előtte zongoraszék. Az ajtótól jobbra, hátul három szegmensből álló régi típusú ablak, mögötte halvány derengés, a függöny fehér vászonból készült, áttetsző, de nem átlátszó, rajta finom, ízléses virágminta. Az ablaküveg mögött hiányos vakolatú tűzfal. Az ablaktól jobbra, hátul régi divány, rajta takaró, díszpárna. A diványtól jobbra, a sarokban fésülködőasztalka háromszárnyú tükörrel, előtte puff. Jobbra, elől két

régi, vedlett bőrfotel, előtte dohányzóasztal. A padlón szőnyeg. A mennyezetről sokkarú csillár lóg, valamennyi karban gyertya ég. A pianínó tetején petróleumlámpa világít. Mellette, szintén a pianínó tetején zsebrádió és telefon. Körben, a falaknál végig régi könyvespolcok a mennyezetig, tele könyvekkel. A pianínó mögött, a bal sarokban cserépkályha, előtte kovácsoltvas kályhaelőke, benne piszkavas

I. felvonás

I. jelenet

Annamari, 82 éves hölgy, a fésülködőasztalka előtt ül a puffon, és a sminkjét tökéletesíti gondosan. Elegáns, sötét, csipkéekkel díszített ruhában van, nyakában sál. Lábán magas sarkú cipő. Csöngetés

ANNAMARI Megyek már, megyek, repülök! (Feláll, kisiet, az ajtót nyitva hagyja)

Ajtónyitás hangja

VANCSURA *(hangja)* Csókolom. Özvegy dr. Belogorodszky Aurélné?

ANNAMARI Belohorodszky, „h”-val! Mint a kocsik hátulján a H betű...

VANCSURA *(hangja)* Remek. Annyira örülük, hogy megismerhetem a nénit! Én most itten benyomulok...

ANNAMARI De kérem!...

VANCSURA *(hangja)* Nem kell megijedni, kezicsókolom... Az igazolványom... ez vagyok én... (Megjelenik a szobaajtóban. Harminc év körüli fiatalember, öltönyben van, nyakkendőben, kezében aktatáska és igazolvány. Annamari belohol utána)

ANNAMARI Maga kicsoda, mit akar?! Hívom a rendőrséget! Sikítok!

VANCSURA Hát a végrehajtó, kezicsókolom. Tessék megnézni, ez itten én vagyok, ugye. Tessék nyugodtan leülni, nem lesz semmi baj... Milyen szépen fel van öltözve a néni! Ez jó, mert van, ahol pizsamában, hálóingben...

ANNAMARI Hogyhogy végrehajtó?

VANCSURA A néni megkapta a fizetési meghagyást, alá is tetszett írni, hogy át tetszett venni... és nem tetszett fellebbezni... kétfelé tetszik adósnak lenni, gáz meg villany, és nekünk, ugye, akkor ki kell jönni, itt a végzés, és mi reggel hattól este tízig a törvények szerint bármikor. Tessék nyugodtan létezni... egy kicsikét foglalok itten, aztán máris megyek...

ANNAMARI Uram, ma nekem nem alkalmas!

VANCSURA Hát nagyon sajnálom, de én nem tudok csak úgy máskor...

ANNAMARI Én minden hivatalos levelet kidobok. Olvasatlanul visszaadom a postásnak, dobja ki a szemébe.

VANCSURA Igen? Hát ez hiba. Akkor ki írja alá?

ANNAMARI Én mindet aláírom, de fel se bontok, a postás odalent kidobja.

VANCSURA Jó, hát én erről nem tehetek. Most itt, ugye, már jogállam van, tesszik tudni, adóss, fizess. – Tessék leülni, főzni, akármi, például van, ahol kávéval kínálják az embert, azt, ugye, el szoktam fogadni, mert mért bántsam meg őket a kicsodájukban... Én félóra alatt felbecsülöm, akkor szépen alá tetszik írni, azt úgy hívják, hogy jegyzőkönyv, és én már itt se vagyok.

ANNAMARI Nem érti, hogy ma a legkevésbé sem alkalmas?

VANCSURA *(kinyitja a táskát, kotorászik)* Özvegy micsodáné, özvegy dr. Belohorodszky Aurélné, itt van a két végrehajtási lap, ugye, az összes tartozás meg az eljárási díj, ebben benne van a bíróság meg a végrehajtás költsége, meg a kamatok, tessék, 44 536 forint. *(Leteszi a papírt az asztalra)* Ha ezt most ki tetszik egyenlíteni készpénzben, én már itt se vagyok, kezicsókolom.

ANNAMARI Foglaljon le, amit akar, de jöjjön máskor! Jöhet holnap reggel hatkor is akár!

VANCSURA Az egy módszer, kezicsókolom, ugye, hogy az adós az ingóságait elrejtí, de az már büntetendő.

ANNAMARI Holnap reggel viheti az összes bútoromat, ha akarja!

VANCSURA Elvinni, így a két kezemmel? Még sose tetszett végrehajtva lenni?! Én felbecsülöm, ami van, és felveszem a jegyzőkönyvet, amit alá tetszik írni, és akkor én elmegyek, és minden itt marad. Majd valamikor jönnek a szállítók, és elviszik a Margit körút 16.-ba, ahol van egy árverési csarnok. És mondok egy jó hírt: addig a néni továbbra is úgy használhatja, mintha a sajátja lenne. Világos vagyok? Szóval használni lehet, csak elvinni nem és főleg eladni nem, mert az már zártörésnek számít, és az bűncselekmény, tetszik érteni?

ANNAMARI Akkor végezzen gyorsan!

VANCSURA Ez itt nekem a negyedik ügyem ma, és még van legalább tizenöt, de nekem itten, ugye, föl kell becsülnöm. Azért az egy munkavégzés, tessék nekem elhinni.

ANNAMARI De miért éppen ma!?

VANCSURA Azt én döntöm el, szabadon, mint önálló bírósági végrehajtó, hogy kinél mikor. Ne tessék nekem mondani, hogy nem tetszett erre számítani. Csak feltűnt a nélinek, hogy levonnak a nyugdíjából?!

ANNAMARI Nem vettem észre.

VANCSURA A legalacsonyabb öregségi nyugdíj mentes, afölött letiltanak, ugye, egy adósságnál 33%-ig, aztán többnél 50%-ig... És itt több van, az Elmü is, tessék nézni, meg a Díjbeszedő Rt.

ANNAMARI Nekem özvegyi nyugdíjam van... Annyit kapok, mint régen.

VANCSURA Akkor a nélinek a legalacsonyabb öregségi alatt van, vagyis most az 13 ezer... Hát van ilyen... Attól még nekem foglalnom kell. A nyugdíjasok mind melóznak feketén, az ilyen özvegy doktornék például jósolni szoktak, ha még eddig nem tetszett, hát tudom ajánlani. Na akkor most tessék nyugodtan létezni, mintha itt se lennék, az idő pénz, tetszik tudni. És az nem jó, ha az adós akadályozza a foglaló munkáját. Annak, ugye, következményei vannak, jogi meg minden. Ugye, ha fizetni tetszett volna, ez az egész nincs. De hát. Viszont még meg lehet gondolni, ha megvan ez a mennyi, ez a 44 ezer, akkor én adok egy nyugtát és kalap. És ha kételkedni tetszik, hogy én, az én vagyok, akkor be tetszik telefonálni, hogy így meg így néz ki, és akkor ők bent megmondják, hogy az bizony tényleg én vagyok. Telefon van? Vagy ki lett kapcsolva?

ANNAMARI Azt fizetem, az nincs kikapcsolva.

VANCSURA Mert van nálam ilyen mobil, bunkófon. *(Nevet)* És azon is lehet hívást eszközölni. Az adós költségére persze. Végrehajtási kifogást is lehet ellenem tenni, azt majd nem mindig szoktak, csak hát hiába, én törvényesen működök.

ANNAMARI Meddig tart egy ilyen becslés?

VANCSURA Attól függ, ugye, csókolom. *(Körülnéz)* Na de ezekből ki fog jönni. Ez a gyakorlatból van, tetszik érteni. Majd megnézem például azt a pianínót, az már önmagá-

ban valamennyi... Ez a csillár, ez is lehet mennyi, három-négyezer... Ebben mi van, gyertyák? Hogyhogy gyertyák?

ANNAMARI Valamivel muszáj világitanom.

VANCSURA Na de gyertyával a huszadik század végén!? És az ott micsoda, petróleumlámpa?

ANNAMARI Az.

VANCSURA Na de minek, kezicsókolom!?

ANNAMARI Mert kikapcsolták a villanyt...

VANCSURA De hát attól még! Kezicsókolom! Hát olyat nem tetszett hallani, hogy lopni az áramot?!

ANNAMARI Hallottam.

VANCSURA Hát akkor?!

ANNAMARI Amikor kikapcsolták, felajánlották, hogy ők maguk feketén rögtön visszakötik... miután leplombálták az órát... a gázosok szintén...

VANCSURA Hát akkor?! Mért, túl sokat kértek?

ANNAMARI Nem kértek túl sokat... De én nem.

VANCSURA Na de hát, kezicsókolom, jobb így, hogy gyertyával kell vacakolni?

ANNAMARI Jobb. Azt nem tudják kikapcsolni.

VANCSURA De viszont le lehet foglalni, a csillárral együtt.

Csend

Jó, hát nem az én dolgom... De akkor se mosogép, se frizsider!...

ANNAMARI Mosógépem sose volt, a frizsidert elajándékoztam.

VANCSURA És a tévé?!

ANNAMARI Nincsen tévém. Nem jó az, kedvesem, ha mindene megvan az embernek. Akkor nem tartja össze semmi. Valahányszor jó sorom volt, csak őrjöntem unalmamban, és megőrjítettem magam körül mindenkit.

VANCSURA Na ne tessék itt nekem. Minden nyugdíjas a tévét bámulja egész nap. El van az dugva.

ANNAMARI Nem hiszem, hogy a maga felhatalmazása gyanúsítgatásra is szólna, uram.

VANCSURA Mi?

ANNAMARI Gyorsan becsülje föl, és hordja el magát.

VANCSURA Én udvariasan, kezicsókolom, úgyhogy én erre nem szolgáltam rá. *(Kotórászik a táskájában, elővesz valami papírt)* Itt az van, hogy bankszámla vagy takarékbetétkönyv nem lett megállapítva.

ANNAMARI Nem lett megállapítva...

VANCSURA De, ugye, nekünk jogunk van, hogy a matracba meg akárhova rejtett készpénzt is lefoglaljuk a tartozás fejében.

Kis csönd

A végrehajtó jogosult. Viszont a személyi motozás tilos. Tetszik engem érteni? *(Kis csönd, Vancsura sóhajt)* Nem tetszik valami nagyon értelmes néni lenni... Egy özvegy doktorné!... Kárpótlási jegy is jó...

ANNAMARI Nincs. Kárpótlás!... Undorító!

VANCSURA Néni kérem, én elkezdem itt a bútorokkal, addig a néni kimegy... Haris-

nyába könnyen be lehet dugni, és én nem veszem észre, mert én piszmozok itten... Sose fogom megtudni, mennyi készpénz lett eltitkolva... Tetszik engem érteni?

Csend

Mi emberségesen szoktunk, én meg aztán pláne, hát hogy magyarázzam meg jobban!! ANNAMARI Maga ne kiabáljon, ez az én lakásom! Végezze a dolgát, és aztán takarodjék! VANCSTURA Na jó, hát ilyen hangon is lehet, én azt hittem, a néni egy nem hülye néni, egy özvegy doktorné, de tudok én másképp is, aztán lehet fellebbezgetni évekig! Annak nincs halasztó hatálya! Tetszik tudni, mi az?!

ANNAMARI Én a maguk bükkfanyelvét jobban ismerem, mint maga. Végezze már a dolgát, mire vár?!

VANCSTURA Tessék nézni... egy szék marad, egy asztal marad... egy huszonötös égő marad... Ezért is hiba, hogy nem tetszik lopni az áramot... Marad véletlenül két szék, például, véletlenül... És lehet mondani, hogy a foglalás után tetszett venni... Ha nagyon tetszik ragaszkodni mondjuk a pianínóhoz, mert azon tetszett a néninek klimpírozni kislánykorában, akkor én mondjuk észre se veszem, hogy van ott egy pianínó...

ANNAMARI Foglalja le szépen a pianínót, oda is láncolhatja a kályhához.

VANCSTURA Jó, hát ha a néni ilyen...

Annamari nevet

Most mit tetszik vihogni?! Ahol én megjelenek, ott nem vihognak, ott siránkoznak, ott könyörögnek!

ANNAMARI Nahát, én ezt el fogom mesélni! *(Nevet)*

VANCSTURA Följelenteni, azt lehet. Csak ne nagyon tessék reménykedni.

ANNAMARI Följelenteni, én, magát? Jóember, hova gondol! – Na mit szólna egy jó erős kávéhoz?

VANCSTURA Kérem? – Jó, hát lehet... Csak ne tessék azt képzelni, hogy valami mérget tetszik beletenni...

ANNAMARI *(hahotázik)* Mérget! Huhú! *(Leül az egyik fotelba, keresztbe teszi a lábát, nevet)* Ha megengedi, édes fiam...

Vancstura zavartan nézi, csönd

Ez egy jó nap...

Csend

VANCSTURA Tessék ide figyelni... Tessék előszedni a tévét, és akkor még valamit foglalok, és ennyi volt. Na?

ANNAMARI Aha.

VANCSTURA Na.

Csend

Nekem jó a modorom, jobb is a hatásfokom. Küldhetek olyan palit, aki olcsón átköti a villanyt, és a plombának kutya baja se lesz. És akkor a néni előszedheti a tévét a pincéből, és tetszik bámulni, amíg el nem viszik. És majd vehet a néni használtan egy másikat.

ANNAMARI Édes gyermekem, nekem nincs tévém. Régen persze volt, némelyik férjem nézte, de amióta véglegesen özvegy vagyok, nincs. Elajándékoztam. Színes volt, nagyképernyős, távirányítós... És akkor még volt áramom... (*Rágyújt*) Gyermekem, maga nem dohányzik?

VANCSURA De. (*Zavartan áll*)

ANNAMARI Ha nem kér kávé, van whisky, konyak... a legjobb márkák... Vagy azt is le lehet foglalni? Majd maga előtt bontom fel az üveget, hogy lássa, nem töltök bele semmit, jó, kicsi fiam?

VANCSURA Nem, én... Munkaidőben, ugye... Úgyhogy nem...

Csöngetnek. Annamari felpattan, kisiert. Vancsura zavartan áll. Kint ajtónyitás hangja

ANNAMARI (*hangja*) Ja, csak maga az...

HANG Kezicsókolom... Köszönöm... Csókolom!

Annamari bejön, kezében egy levél

ANNAMARI A postás. (*Megnézi a borítékot*) Írt az unokám! Boldog nap! Én ugyan megírtam neki, hogy írjon angolul vagy franciául, de ő inkább kínlódik a magyarral, pedig magyarul sose tanult írni... Én is írok neki angolul, franciául, hogy gyakoroljam, de általában nem küldöm el neki, minek terheljem egy vénlány sirámaival?... Honnan a csudából írt most? Kanadából? Hogy kerül ő Kanadába? (*Leül a zongoraszékre, kezdi felbontani a levelet*) A legutóbb Venezuelából írt... Hogyhogy most Kanadából?! Azok odaát mind lököttek, a gyökereiket keresik, a boldogtalanok... – Nézze, ezt a kisorádiót is tőle kaptam, elemes, de világvevő... kilenc éve, és remekül szól most is!

VANCSURA (*odanéz a pianínón levő kisorádióra*) Háromszáz forint. – Ha a néni fölemelné végre a fenekét, akkor én most felbecsülném a zongoraszéket, nekem drága az időm.

Annamari feláll, a levelet felbontatlanul a pianínóra teszi

Nyikorog, a lakkozása lepattogzott, az illesztések lötyögnek... százötven forint, és akkor jólelkű voltam...

ANNAMARI Nagylelkű, kisfiam. Azt úgy mondják magyarul.

VANCSURA Van énnekem szakvizsgám. (*Valamit följegyez, majd a könyvespolchoz lép*) Ezek itten micsodák?

ANNAMARI Könyvek, kisfiam.

VANCSURA De milyen könyvek?

ANNAMARI Azok ott latin nyelvűek, a görögök kissé jobbra találhatók...

VANCSURA Na, ezek nem érnek semmit.

ANNAMARI Nem?

VANCSURA Ki vesz ma könyvet? A könyvtáraknak nincs rá pénzük, és raktározni se bírnak. Tessék nézni, ez az összes könyv itten lehet úgy néhány mázsa... be tudom számítani hulladékpapír-áron, ha tetszik akarni... (*Valamit följegyez, továbblép*)

ANNAMARI Csak nem akarja lefoglalni a könyveimet?!

VANCSURA Azok is érnek valamennyit, talán két-háromezer forintot is, ennyi könyv...

ANNAMARI Foglaljon le mást, csak a könyveket ne!

VANCSURA Na, szóval most rátapintottunk valami lényegre, ugye. Én igazán a legjobb akarattal, emberségesen, és akkor a néni azon a hangon! Hát mi a fenét foglaljak le én itt? Ez a két fotel... (*Próbálgatja a fotelokat*) A rugók kiállnak, a huzat kidörzsölve, lyukhiányos, ugye, és a lábak lötyögnek, a karfa lötyög, minden lötyög... Darabját becsúszom 600 forinttal, és akkor még állati jólelkű voltam... Ez az asztal, ez 100 forint, csókolom... Hát így nehezen lesz ki a 44 ezer, úgyhogy sajnós a könyveket is be muszáj számítani.

ANNAMARI Francia, német, olasz, angol első kiadások, némelyik tizenhetedik–tizennyolcadik századi! Több milliót ér ez a könyvtár!

VANCSURA A Lajtán túl, kezicsókolom, de nem itt. Tetszett volna odaszületni a néni- nek. A gyűjtők rég disszidáltak, vagy átálltak minden másra, csókolom, a könyvnél még az alpakka is jobb. Ha több milliót érnek ezek itten, akkor mért nem tetszett eladni kettőt-hármat, és törleszteni az adósságot? Na? Ez egy kérdés a nénihez.

ANNAMARI Vigye a pianínót, akármit, csak a könyveket ne!

VANCSURA Hát nem tetszik felfogni a néni- nek? Itt marad, amíg árverésre kerül a sor, hát nem mondtam már? Mondtam!...

ANNAMARI Nézze meg a díványt, még az első férjem csináltatta! Mahagóni!

VANCSURA Én szívesen megnézem azt a díványt, de, ugye, a néni- nek másik fekhelye nincsen... és akkor énnekem hivatalosan ezt a díványt nem kell megnézni, mert egy ágy, az a törvény szerint marad. Tetszik engem érteni?

ANNAMARI Én lemondok róla. Egy ilyet ma százezerért se lehet kapni!

VANCSURA Azt nem a néni mondja meg, mert a néni nem egy szakértő. És lemondani nem lehet a fekhelyről, ha csak az az egy van belőle, mert a törvény emberséges, tetszik érteni? De az ezüst étkészletek meg ilyenek, azok becslésre kerülnek. Csak ólomkris- tály vázával ne tessék jönni, mert az ki van menve a divatból.

ANNAMARI Ki van menve?

VANCSURA Mondom, hogy ki van menve.

ANNAMARI (*nevet*) Ki van menve!

VANCSURA Nem tetszik felfogni? Ki van menve!

ANNAMARI Értem én, ki van menve! (*Nebet*)

Kis csönd. Vancsura a falakat tanulmányozza

Maga a falakat is felméri?

VANCSURA Neeem, kezicsókolom, csak szokták, hogy a képeket leveszik, eldugják, ugye, főleg az ilyen özvegy doktornék, de a helye az ott marad, azt a szem látja...

Csöngetnek

ANNAMARI Én most ki vagyok menve... (*Kimegy*)

2. jelenet

Ajtónyitás hangja. Vancsura a falakat tanulmányozza

ANNAMARI (*hangja*) Na végre! A többiek?

FRÍDHOF (*hangja*) Azt hittük, már itt vannak...

ZOLTÁNYFFY (*hangja*) Csókolom, drága Annamari... Nahát, maga milyen fess!

ANNAMARI (*hangja*) Mért, mit várt?

ZOLTÁNYFFY (*hangja*) Ezt vártam, drága Annamari! Pont ezt vártam, de mégis le vagyok nyűgözve! Valóság és képzelet! Ég és föld, ahol a föld a menny!

Bemennek Annamari, Frídhof, Zoltánffy, megállnak az ajtóban. Frídhof is, Zoltánffy is 82-83 éves, mindketten sötét öltönyben, fehér ingben, mellényben, nyakkendőben, sötét cipőben vannak, nagyon elegánsak. Frídhof kezében orvosi táská meg egy másik táská

ANNAMARI Ez a fiatalember végrehajtó, mondtam neki, hogy ma nem alkalmas, de nem tágitott... Hátha gyorsan végez.

ZOLTÁNYFFY Ó, az ördögbe! Hát hogyhogy?! Drága Annamari, ha tegnap erről minket felvilágosít!

ANNAMARI Nem tudtam, hogy ma jön. Azt se tudtam, hogy valaha foglalni fognak nálam.

VANCSURA Kidobálja a hivatalos értesítéseket, meg se nézi, mi van bennük, ő mondta.

ANNAMARI Édes fiam, én csak a privát leveleket veszem át, azokból is főleg a szerelmes leveleket. A többinek nincs értelme.

FRÍDHOF Jó napot, fiatalember.

VANCSURA Napot.

Csend

FRÍDHOF (*örömmel*) Zoltánffy, akkor ez ma tárgytalan.

ZOLTÁNYFFY Mondja, maga hatósági ember... mennyi időt vesz igénybe a maga itteni ténykedése?

VANCSURA Hát azt előre ugye nem lehet tudni...

FRÍDHOF Annamari, mennyi a tartozásod?

VANCSURA Negyvennégyezer forint, itt van, a végzés, tetszik tudni a bácsiknak, mi az a bírósági végzés?

Kis csönd

ZOLTÁNYFFY (*Frídhofra néz*) Negyvennégyezer?

FRÍDHOF (*körülnéz*) Te Annamari... van neked egyáltalán áramod?

ANNAMARI Áramom, az nincs nekem.

FRÍDHOF Míóta?!

ANNAMARI Egy ideje.

FRÍDHOF De mért nem szóltál, az ég áldjon meg!

ZOLTÁNYFFY Összedobtuk volna, drága Annamari, miért nem szólt?!

ANNAMARI Nem hiányzik.

VANCSURA Azt mondja a néni, még tévéje sincs... És ezt én higgyem el.

ZOLTÁNYFFY Néni? Ki az?

VANCSURA Hát a néni.

ZOLTÁNYFFY Mit mond, maga hivatalos ember?

VANCSURA Kérem?

ZOLTÁNYFFY Néni?!

FRÍDHOF Zoltánffy, moderáld magad.

ZOLTÁNYFFY Néni!? Tudja, ki ez az asszony?! Tudja? Nem tudja! Ez az asszony Magyarország leggyönyörűbb asszonya!

VANCSURA *(röhög)* Hát ahogy így elnézem...

ZOLTÁNYFFY Milyen hangot használ maga?!

FRÍDHOF Zoltánffy!

ZOLTÁNYFFY Ó, ha lenne kardom!

FRÍDHOF Zoltánffy!

Csőnd

VANCSURA Mit mond, fater?

FRÍDHOF Fiatalember! Mi nem tudtuk, hogy Annamarinak tartozása van... De összedobjuk...

ANNAMARI Eszetekbe ne jusson!

FRÍDHOF De hát kikapcsolták nálad az áramot!

ANNAMARI Fizettem, amíg annyira fel nem emelték, hogy úgy döntöttem, nem fizetem többé. Ez elvi kérdés. A közös költséget sem fizetem, a közös képviselő erőszakos, sumák állat, egy tipikus nyilas-bolsi, elsikkasztja a felújítási alapot... De a banknak a részleteket törlesztem, nehogy már elvegyék a lakást, mert a kölcsönnel jelzálogot szereztek rá... és a telefont is fizetem... Arra szükségem van... Nehogy összedobjátok azt a nyavalyás negyvennégyezret! Hajtsanak végre, kit érdekel! Csak a könyveimet ne vigyék el.

FRÍDHOF Gyertya a csillárban...

ZOLTÁNYFFY Petróleumlámpa!

ANNAMARI Eleinte nem tudtam, hol lehet petróleumot szerezni, de most már tudom.

ZOLTÁNYFFY Az bűdös.

ANNAMARI A háborúban is azzal világítottunk, '56-ban is...

ZOLTÁNYFFY Akkor is bűdös volt.

ANNAMARI Mit isztok?

FRÍDHOF Semmit.

ANNAMARI Hozattam whiskyt, konyakot – a legjobbat...

FRÍDHOF Most nem iszunk.

ZOLTÁNYFFY Nem iszunk.

VANCSURA Én nem értem a nénit, drága italokat vesz, és közben nem fizet!

ZOLTÁNYFFY Kálmánék még nem jöttek?

ANNAMARI Nem.

ZOLTÁNYFFY Csak nem fognak késni?

ANNAMARI Egyáltalán, mi ez az egész?

FRÍDHOF Figyeljen ide, fiatalember. Most nincs nálunk annyi pénz, de estére biztosan lesz.

ANNAMARI Frídhof! Megmondtam, hogy nem fizetek! Ez elvi kérdés! És ti sem fogtok helyettem fizetni!

ZOLTÁNYFFY Frídhof, szerintem tiszteletben kell tartanunk Annamari méltóságát.

FRÍDHOF Annamari, adj egy cigarettát. Leszoktam hat éve, úgyhogy nincs nálam...

Annamari cigarettával kínálja, Frídhof rágyújt. Csönd

ANNAMARI Fiatalember, igyekezzék.

ZOLTÁNYFFY Mit fürkészi a falakat, handlél úr? Széfet keres?

ANNAMARI Az értékes festmények helyét keresi...

VANCSURA Én nem vagyok handlél!

ZOLTÁNYFFY Bocsánat. Akkor vigéc.

VANCSURA Hogy mi?

ZOLTÁNYFFY Vigéc.

VANCSURA Az mi?

ZOLTÁNYFFY Az olyan, mint a handlél, csak pont magára hasonlít.

FRÍDHOF Hagyd békén, elég bajt csináltál már.

ZOLTÁNYFFY Frídhof, vond vissza.

FRÍDHOF Jó, visszavonom.

ANNAMARI Mi bajotok van nektek?

FRÍDHOF Fiatalember, a vigéc kereskedő, tudja, az utcán árult, be-becsöngetett a lakásokba, a járókelőket németül köszöntötte hajdanán, ilyesformán: Wie geht's Ihnen, vagyis: Hogy van; innét ragadt rá a név...

ZOLTÁNYFFY Csak nem fogsz ennek németleckét adni?

FRÍDHOF Jó, nem fogok. *(Idegesen szívja a cigarettát)*

ZOLTÁNYFFY Frídhof, figyelem: Honderű!

Annamari és Frídhof elneveti magát, aztán Zoltánffy is nagyot nevet

VANCSURA Maguk rajtam röhögnek?

ZOLTÁNYFFY Vigéc urat úgy hívják, hogy Honderű?

VANCSURA Honderű? Nem úgy hívnak...

ZOLTÁNYFFY Akkor miből következett arra, hogy magán nevtünk?

VANCSURA Mi az, hogy Honderű?

ZOLTÁNYFFY Frídhof, ez az állami ember nem tudja, mi az, hogy Honderű.

FRÍDHOF Volt egy magyar gróf, kedves fiatalember, Széchenyi István nevezetű, és ő a múlt század közepi Pest-Budát szerette volna Honderűnek elnevezni...

ZOLTÁNYFFY Csak aztán felhívták a figyelmét... *(Nevet)*

FRÍDHOF Ez a szó franciául úgy hangzik, hogy „az utca szégyene”, *honte de rue*, úgyhogy Széchenyi gróf elállt az ötlettől, így lett a város neve Budapest.

Csönd

VANCSURA Mi olyan röhejes akkor?

Annamari, Frídhof, Zoltánffy nevet

Nem lesz jó, ha a munkámat akadályozzák. Az ennek a legszebb magyar néninek baromira nem lesz jó.

ZOLTÁNYFY Jól hallok, Frídhof, amit hallok, azzal a maradék fél fülemmel?

FRÍDHOF Fiatalember. Felteszem, maga most mint becsüs működik, és aztán felvesz egy jegyzőkönyvet. Hát vegye fel. Aztán mi a pénzt elvisszük a megfelelő helyre, hiába tiltakozik Annamari, és árverés már nem lesz.

ANNAMARI Én ezt a nyavalyás negyvennégyezret ki tudnám fizetni. Az unokám évek óta havi száz márkát küld nekem, és én abból nem költöttem el egyetlen fillért sem.

FRÍDHOF Hány éve küldi az unokád?

ANNAMARI '88-ban járt Magyarországon először és utoljára, úgyhogy azóta.

FRÍDHOF Kilenc éve?

ANNAMARI Kilenc éve.

VANCURA De hát az egy csomó pénz! Kamattal együtt, tessék várni...

ANNAMARI Csak nem képzeli, hogy bankba teszem?

VANCURA Mért nem?

ANNAMARI Egy ilyen országban?!

ZOLTÁNYFY Handlé úr csak nem bankban tartja a megtakarított pénzcsekjéjét?!

VANCURA Persze hogy bankban...

ZOLTÁNYFY O, sancta simplicitas! Itt nemzedék nemzedéktől soha nem tanul! Á, a boldogtalan handlé úr még nem tudja, milyen országban él. De megnyugtathatom, majd megtudja egyszer. Garantálom a handlé úrnak, lesz itt még államosítás, lesz itt még társbérlet, lesz kenyérjegy meg internálás meg román–szerb megszállás...

VANCURA De hát az kamatos kamattal sokkal több lenne mára!... *(Számológépet vesz elő)* Így csak a csúszó leértékelést tetszik kivédeni... *(Ütögeti a gépecskét)* 10 800 márka! Több mint egymillió forint! Tessék várni, kiszámolom... csak az évi kamatokból meg lenne a néni havi rezsije, villanyal, gázzal együtt... körülbelül havi 12 ezer, csak a kamatokból!!!!

ANNAMARI Több. Havi 18 ezer, ha lekötném...

VANCURA De hát akkor mi ez a 44 ezer a néninek?! És ha itt van elrejtve, akkor át tetszik nekem adni 410 márkát körülbelül, de pontosan is kiszámolhatom, és akkor nem kell foglalni!

ANNAMARI Ahhoz a pénzhez én nem nyúlok, azt nem én kerestem, abból lesz az unokám hozománya. Éppolyan hebrencs lány, mint én voltam, ami pénze van, azt elszórja. Kivéve ezt a havi száz márkát. Én vagyok a bankja. Kamatot nem tudok felszámolni neki, de majd így is vehet belőle egy szép kelengyét.

VANCURA Hát én ezt nem értem...

ZOLTÁNYFY Frídhof, Annamarinak igazsága vagyon. Nem fizetünk helyette. Szép ez a csillár, így tele gyertyával, nekem tetszik. És a petróleum illata is tetszik. Otthonos. A háborúra emlékeztet, a nagy orosz télre emlékeztet, a mínusz húszfokos áldott fedezékre emlékeztet, mikor odakint mínusz negyven volt, az ötvenes évekre emlékeztet, a kitelepítésre emlékeztet, kifejezetten heimlich. Meleg érzés támad tőle az embernek a szíve tájékán.

FRÍDHOF Mégis költőnek kellett volna menned, Zoltánffy. – Annamari, adjál még egy cigarettát. *(Megkapja, rágyújt)*

VANCURA Mondja, fater, akkor én most foglaljak vagy ne foglaljak?

ZOLTÁNYFY Ha én vagyok a fater, handlé úr, akkor foglaljon.

VANCSURA Nem vagyok handlé.

ZOLTÁNYFFY Akkor vigéc. Végezze a kötelességét, vigéc úr.

Vancsura gyanakodva néz rájuk, aztán a pianínóhoz megy, nézegeti

ANNAMARI Üljetek le, fiúk. Tényleg nem isztok?

FRÍDHOF Most nem.

ZOLTÁNYFFY Egy kávét azért szabad, nem?

FRÍDHOF Csak ne legyen túl erős. – Úgyis fel fog menni a vérnyomásod, nehogy aztán agyvérzést kapjál itt nekem.

ANNAMARI Gyöngé kávét csináljak?

ZOLTÁNYFFY Gyöngé kávét kérünk, nagyságos asszonyom.

ANNAMARI Frídhof, mi ez a vérnyomás?

FRÍDHOF Ha a fiatalember végez...

ANNAMARI Ti tudjátok. Mindig örültek voltatok.

ZOLTÁNYFFY Ezért vagyunk olyan helyesek.

Annamari kimegy. Frídhof és Zoltánffy leül a két fotelba, némán nézik Vancsura ténykedését

3. jelenet

ZOLTÁNYFFY Rég itt kéne lenniük. A Kálmán nem szokott késni. Idióta, de késni nem szokott.

FRÍDHOF Jobb lenne, ha el se jönnének.

ZOLTÁNYFFY Frídhof, ez kérlek nem volt ausgetippelt lovagias megnyilatkozás.

Frídhof hallgat

Na és hogy vagytok? A fiad?

FRÍDHOF Jövőre fog érettségizni.

ZOLTÁNYFFY Kedves nejed?

FRÍDHOF Könyvelői tanfolyamra jár... utánam nem sok özvegyi nyugdíjat fog kapni, legyen egy jó szakma a kezében.

ZOLTÁNYFFY Hány éves is most?

FRÍDHOF Negyvenhét.

ZOLTÁNYFFY Már ilyen öreg?! Amikor te száznyolcvanhárom éves leszel, ő száznegyvenhét... egy vén banya! Ideje lecserélned egy fiatalabbra.

FRÍDHOF Nekem is eszembe jutott.

ZOLTÁNYFFY Na és megcsal?

FRÍDHOF Ha van esze!? Okos nő. Nem mindegy? Szeret.

ZOLTÁNYFFY A kóros beképzeltségen kívül mid van még neked, Alzheimer-kórod?

FRÍDHOF Á, csak reuma, meszesedés, hallásromlás, gerincsérv, érszűkület, cukorbetegség, na meg gyógyíthatatlanul progrediáló kopaszodás... Hát neked?

ZOLTÁNYFFY Ennekem, kérlek? Hát a süketség... a vakság... Meg ez, meg az... Te írtál föl nekem tegnap millió gyógyszer, nem? Nem is emlékszel rá? Senilitas delectat...

Frídhof nevet

Már csak három perc alatt úszom a százat...

FRÍDHOF Gyorson?

ZOLTÁNYFFY Hátan. A gerincem miatt. És már csak egy kilométert futok másodnaponta... A tenisz még menne, de hát a partnerek... Se szó, se beszéd, egyik hétről a másikra kinyíffannak... Evezni is csak módjával, a hályogműtétem óta...

FRÍDHOF (*bólogat*) Hályogműtét után gyakori a retinaleválás. Kirándulni jársz még?

ZOLTÁNYFFY Turisztikázom, kérlek, havonta egyszer. Kimegyünk a hegyekbe a fiatalokkal, és begyűjtjük a szemetet.

FRÍDHOF Fölszeditek az egyik csúcson, és lerakjátok a másikon...

ZOLTÁNYFFY (*nevet*) Hát igen, elég sziszifuszi...

FRÍDHOF Feljőhetnél egyszer...

ZOLTÁNYFFY Te is eljőhetnél... A nejedet ne hozdad, mert elcsábitom... Bár egy kicsit öregecske...

Vancsura a fésülködőasztalnál az öregekre figyel, vigyorog

Maga mit bámul, handlé úr?

Vancsura a fésülködőasztal felé fordul, a fiókjait húzogatja

VANCSURA (*mormol*) Lötyög a gombja...

FRÍDHOF Zoltánffy... Nekem ez a dolog nem tetszik. Ezt már tegnap is mondtam.

ZOLTÁNYFFY Emlékszem, kérlek, hogy mondtad. *Nekem* jó a memóriám. Fel tudom mondani az összes Cicero-beszédet. Quousque tandem abutere Catilina patientia nostra... Quamdiu furor iste tuus nos eludet...

FRÍDHOF Ne!

ZOLTÁNYFFY Akkor alea iacta est.

FRÍDHOF Meg vagytok ti örülve. Azt reméltem, mára elmúlik a dühöd...

ZOLTÁNYFFY Negyven éve azt tanácsoltad, hogy vigyázzak, mert kolerikus alkat vagyok. Én vigyáztam, és nem is kaptam agyvérzést. Infarktust is mindössze kettőt, és egyik se volt hátsó fal. Arról nem tehetek, hogy kilyukadt a dobhártyám, és leszakadt a retina, és forrasztópákával kellett visszaszögecselni. Azok nem pszichoszomatikus dolgok.

FRÍDHOF Minden pszichoszomatikus. A halál is.

ZOLTÁNYFFY Mit hallok!

FRÍDHOF Meghal a pszichéd is, meg a szómád is, ráadásul egyszerre. Ha ez nem pszichoszomatikus, akkor semmi sem az.

ZOLTÁNYFFY (*nevet*) Frídhof, te hülye vagy. (*Vancsurához*) Mondtam már, handlé úr, hogy ne bámuljon, hanem végezze a dolgát!

VANCSURA A bácsinak orvosnak tetszik lenni?

ZOLTÁNYFFY Hallod ezt a tősgyökeres szózatot, Frídhof?

FRÍDHOF Igen, orvos vagyok.

VANCSURA Én mondok a doktor úrnak valamit. Itt van ez a fésülködőasztal, például. Én ezt felbecsülöm, rendes áron. Mondjuk... húszezerért. Meg itt van a pianínó, nem egy márkás darab, de az legyen huszonnégy. Mi? És a doktor úr leperkál nekem negyvennégyezret, mi az egy doktor úrnak, és akkor kalap. A néni kap egy foglalási jegyzőkönyvet, ő azt hiszi, le van foglalva, de mert a doktor úr kifizette, sose jönnek érte a szállítók... És kész vagyunk. Én ugye megkapnám a bruttóból a százalékot, hivata-

losan. Tehát én marha rosszul járok ezzel, amit mondok... De én egy emberséges pali vagyok. Ha a néni nem akarja, akkor amíg kint van, csak tessék sietni. Tőlem nem tudja meg. Én kiállítom a jegyzőkönyvet, és a néni aláírja, és kalap. Nekem még van tizenöt ügyem mára, én nem érek rá gatyázni.

Csend

ZOLTÁNYFFY Hallod ezt, Frídhof? Még egy lovagias ügy!

Csend

FRÍDHOF Honderű.

Zoltánffy nevet. Csend

VANCSURA Maga mit röhög? Rajtam röhög?

ZOLTÁNYFFY Ó, dehogy, handlé úr. Maga nem tudhatja, hogy a doktor úr egykor szegénységi fogadalmat tett... a doktor úrnak sose volt egy fillérje se... és nemcsak szegénységi fogadalmat tett, hanem szüzességi fogadalmat is, és be is tartotta harminc évig...

FRÍDHOF *(élesen)* Zoltánffy!

Csend

ZOLTÁNYFFY Bocsánatot kérek. Hülye állat vagyok. – Maga végezze a dolgát, handlé úr, amíg szépen mondom!

VANCSURA Szép kis rokonok maguk!

FRÍDHOF Nem vagyunk mi testvérek!

VANCSURA A néni rokonai, nem?

ZOLTÁNYFFY Annál mi sokkal többek vagyunk. A barátai vagyunk!

Vancsura a fejét csóválja, visszafordul a fésülködőasztal felé

FRÍDHOF Hova rakta Annamari a cigarettát?

ZOLTÁNYFFY A dohányzás, kérlek, árt az egészségnek.

FRÍDHOF Most hallom először.

Vancsura a csillárt kezdi tanulmányozni

ZOLTÁNYFFY Nem hiszem, hogy Annamarinak lenne megfelelő magasságú létrája... De mi majd bakot tartunk a vigéc úrnak, hogy közelebből felbecsülhesse a gyertyák állagát, hőértékét és miegymását, már ami a gyertyáknak általánosan szokott lenni.

VANCSURA Nincs neki létrája? Akkor hogy bírta meggyújtani?

ZOLTÁNYFFY Tudja, régen az operaházakban hatalmas, több száz karú gyertyás csillárokkal világítottak. Azokat is meg kellett gyújtani valahogy. És elmés emberek kitalálták, hogy egy emelő segítségével a csillárt fel lehet kurblizni a mennyezetre, és le lehet kurblizni a földszintre. Érti? Magának csak a kurbli kell megtalálnia, vigéc úr.

VANCSURA Kurbli?

FRÍDHOF El van rejtve valahol a falban.

VANCSURA A kurbli?

FRÍDHOF A kurbli, természetesen. Az ilyen kurbli sok százezret ér, mert ritkaság.

*Csend. Frídhof és Zoltánffy igen komolyan néz Vancsurára, aki nem tudja, higgyen-e nekik.
Csend*

ZOLTÁNYFY (*komolyan*) Honderű.

FRÍDHOF (*komolyan*) Honderű.

VANCSURA (*kifakad*) Mi az isten az a honderű?

ZOLTÁNYFY Már mondtuk, handlé úr: Budapest neve, másképpen.

Csend

FRÍDHOF Te Zoltánffy, az valóban érdekes kérdés, mennyit ér az a fészülködőasztal. Nem?

ZOLTÁNYFY Mire célzol, Frídhof?

FRÍDHOF Szerintem a fiatalember nem mondott tisztességtelen árat. A piacon, gondolom, megadnak érte vagy harmincezet.

VANCSURA Annyit nem, de huszonötöt igen... Nem vágom át magukat, tényleg!

FRÍDHOF (*nem figyel Vancsurára*) Csakhogy, mint tudjuk, a piaci érték sok szubjektív érték eredője. Objektív érték, nemdebar, nincs is. Mármost szerintem az a fészülködőasztal sokkal többet ér, mint húszezer forint...

VANCSURA Mondom, huszonötezret megér...

4. jelenet

Bejön Annamari, kezében tálca, azon kávé, csészék, poharak, megáll

FRÍDHOF Tekintve, hogy a fészülködőasztal Annamarié, legalább kétszázezret ér.

ZOLTÁNYFY Megér az négyszázezret is, éppen mivel Annamarié.

Annamari elmosolyodik

VANCSURA Na ne tessenek velem!...

FRÍDHOF A fiatalember nincs tisztában azzal, hogy valójában egyetlen átszellemítetlen tárgy sincs az ember környezetében.

ZOLTÁNYFY Fogalma sincs róla.

FRÍDHOF Fiatalember! Tartanak egy árverést mondjuk Londonban vagy New Yorkban, és a tárgyak között akad egy közönséges tonettszék, amely azonban valaha Benjaminó Giglié volt, vagy Toscaninié. Maga mennyire becsülné fel azt a széket?

VANCSURA Kicsodáké?

ZOLTÁNYFY Gigli. Toscanini.

VANCSURA Azok kicsodák?

ZOLTÁNYFY Honderű...

FRÍDHOF Mondjuk az a szék Michael Jacksoné. – A fiam szokta hallgatni, rémes. – Mennyire becsülné maga azt a széket?

VANCSURA Hát az egy vagyon lenne.

FRÍDHOF Na látja. Ez a fészülködőasztalka Annamarié. Elfogadom Zoltánffy úr becslését, hogy emiatt négyszázezer forintot ér. De az is lehet, hogy még ennél is többet.

ZOLTÁNFFY Megér az egy milliót is!

FRÍDHOF Reális. Akkor az a lötyögő fiókgomb a fészülködőasztalka egyik fiókján egymagában bőven fedezi Annamari tartozását. Nem nyilatkozhatom ugyan Annamari nevében, de szerintem belemegy, hogy maga azzal a lötyögő fiókgombbal a kezében diadalmasan távozzék, fiatalember.

Csönd. Vancsura értetlenül bámul. Annamari nevet, és az asztalkára teszi a tálcát

VANCSURA Most mit tetszik szólni!

ANNAMARI Ezek már csak ilyen lurkók, aranyom. – Magának is hoztam kávé, cukrot meg tejet maga tegyen bele. – Én már sokszor gondoltam, feladok egy hirdetést, hogy „zöldövezeti lakásomat csöndes környéken eladom”...

VANCSURA Zöldövezeti? Csöndes? Ebben a kerületben?

ANNAMARI *(feláll, elhúzza a függönyt)* Tekintse meg a kilátást, fiatalember.

Vancsura feláll, az ablakhoz megy, kinéz

Mit lát?

VANCSURA Hát egy tűzfalat. Ja hogy ezért kell nappal is világítani!

ANNAMARI Ide sose süt be a nap. Csak a cselédszobába, délután, félóra.

VANCSURA Cselédszoba is van?

ANNAMARI Ott halmoztam fel a hús kiló arany ékszert. – Ez volt a cselédtraktus, mielőtt leválasztották. Szemben volt egy üres telek, mert láncos bomba érte azt a házat, aztán a hetvenes években ideépítették az irodaházat, a tűzfala elvette a kilátást. Na, eltelt egy-két év, már kezdett mállani a vakolat az új tűzfalon, amikor észlelem, hogy a repedésekben fák kezdenek nőni... Ecetfák. Látja?

Vancsura bólint

Nyomorult kis ecetfák, igénytelenek – de a levelük zöld. Azóta megnőttek, és én az ecetfák lombjára látok. És amióta itt van a tűzfal, nem hallatszik be semmi, még a bűz se jön be. Csöndes, zöldövezeti a lakás, vagy nem?

Frídhof és Zoltánffy nevet. Töltenek a kávéból. Vancsura is az asztalkához megy, de a két fotel foglalt. Annamari a zongoraszéket az asztalkához húzza, leül. Vancsura áll

FRÍDHOF Az ecetfát is vegye leltárba, fiatalember.

ZOLTÁNFFY Bólogat, bólogat az ecetfa lombja...

VANCSURA *(mogorván)* Milyen vicceseknek tetszenek lenni.

ANNAMARI Nyáron, késő délelőtt fél órán át egészen különöse a fények – az ecetfák lombja olyankor halványlila. Gyönyörű. Főleg a vakolathibák rajzolatával mint háttérrel együtt. Azt a fél órát nyaranta sose mulasztom el. – Édes fiam, húzza ide azt a puffot, üljön már le, kihűl a kávéja!

Vancsura odahúzza a puffot, leül, tölt magának. Csönd

Képzeltétek, ez a kedves fiatalember azt hitte, mérget akarok tölteni a kávéjába...

Zoltánffy majd' megfullad a nevetéstől, Frídhof is cikákol egy kicsit, Vancsura sértetten hallgat

ZOLTÁNYFY Honderű! Honderű!

ANNAMARI Ugye megbocsátja? Figyelmeztettem magát, hogy el fogom mesélni...

ZOLTÁNYFY Drága Annamari, én mindig sejtettem, hogy magában egy Lucrezia Borgia rejlik... A szemének a babonás színe, az orrának a merész hajlása, a fülcimpájának a nemes íve mind-mind kékvérű Borgiára vall!

FRÍDHOF De pont kávéba?! Az fantáziátlan. Már megbocsáss, Annamari, de tőled eredetiséget vár az ember.

VANCSURA Mért, engem bottal, konyhakéssel, mankóval szoktak fogadni... pitbullt uszítanak rám... ez nem olyan nevetséges! Mikor én a munkámat végzem! De veszélyességi pótlékot, azt persze nem kapunk!

FRÍDHOF Tahókardia. A bunkokrácia foglalkozási betegsége.

ZOLTÁNYFY A bunkócskák, a drá-á-ágák.

Annamari és Zoltánffy nevet. Csöngetnek. Annamari feláll

ANNAMARI Na végre. *(Kimegy)*

VANCSURA Mi az, még jönnek? Olyan vén szivarok, mint maguk? A temetők meg üresek?

Kis csönd, Frídhof int Zoltánffynak, aki összeszorítja a száját

FRÍDHOF Olyanok jönnek. Még ketten.

ZOLTÁNYFY Minket az utolsó békeévben ütöttek össze, de már az első háborúba születünk bele... és azóta isten tudja, miért, de egyhuzamban élünk...

FRÍDHOF *(nevet)* Tudja, fiatalember, a praxisom legmélyebb tapasztalata, hogy öreg ember soká él.

Zoltánffy nevet

5. jelenet

Ajtónyitás hangja

PUKÁNSZKY *(hangja)* Itt vannak már?

ANNAMARI *(hangja)* Itt vannak.

PUKÁNSZKY *(hangja)* Szia.

ANNAMARI *(hangja)* Szia.

Bejön Annamari és Pukánszky, aki szintén 82-83 éves lehet, és ő is elegánsan van öltözve. Pukánszky egyik kezében hatalmas hajókoffer, de könnyedén hozza, másik kezében nagy csokor virág. Pukánszky megáll, leteszi a koffert

PUKÁNSZKY Helyettem kis virág...

ANNAMARI (*elveszi a virágot*) Timeo Danaos et dona ferentes...

Frídhof, Zoltánffy és Pukánszky nevet

PUKÁNSZKY Labor omnia vincit...

ANNAMARI Negyven éve nem vettél nekem virágot.

PUKÁNSZKY Már negyven éve? Milyen szemét vagyok. (*A többiekhez*) Szervusztok. Mi az, a Kálmán nincs itt?

FRÍDHOF Szervusz. Nincs itt. Úgy volt, hogy együtt jöttök, nem?

PUKÁNSZKY Úgy volt. Ott várom a sarkon egy órája. Azt hittem, elfelejtette, és rögtön idejött. A marha. Mindig egy marha volt... De akkor hol van?

FRÍDHOF Honnét tudjam?

PUKÁNSZKY Ez az ürge meg kicsoda?

FRÍDHOF Végrehajtó. Éppen foglal.

PUKÁNSZKY Épp ma?!

FRÍDHOF Épp ma. Úgyhogy én azt hiszem, a mai nap ezért nem is alkalmas...

PUKÁNSZKY Majd a végrehajtó szépen távozik. Frídhof, légy szíves, kérdezd meg Zoltánffytól, szerinte alkalmas-e.

Csend

Frídhof!

FRÍDHOF Zoltánffy, a Pukánszky azt kérdezi, szerinted ma alkalmas-e.

ZOLTÁNFFY Frídhof, mondd meg a Pukánszkyknak, hogy nekem alkalmas.

Csend

PUKÁNSZKY Frídhof!

FRÍDHOF Zoltánffy azt mondja, hogy neki alkalmas.

PUKÁNSZKY Nahát akkor. (*Leül Annamari helyére*)

ANNAMARI Mi az, ti nem vagytok beszélő viszonyban?

Csend

PUKÁNSZKY Hoznál nekem egy csészét?

ANNAMARI Máris ugrom, szívem. Szaladok, boldogságom.

Vancsura értetlenül bámul. Annamari kimegy. Csend

PUKÁNSZKY Ott várom a sarkon, tévedés kizárva, még ő kérte, hogy ott találkozzunk!...

ZOLTÁNFFY Frídhof, kérdezd meg a Pukánszkytól, hogy elhozta-e.

FRÍDHOF Pukánszky, a Zoltánffy azt kérdezi, hogy elhoztad-e.

PUKÁNSZKY Frídhof, mondd meg a Zoltánffynak, hogy elhoztam.

FRÍDHOF Azt mondja, hogy elhozta.

Csend. Annamari hozza a csészét meg egy vázát vízzel, benne a csokorral, leteszi a csészét az asztalra, a vázát a pianínóra állítja

PUKÁNSZKY Nálad nincs villany?
FRÍDHOF Se gáz, se villany. Kikapcsolták.
PUKÁNSZKY Akkor a kávé t mivel főzted?
ANNAMARI Spirituszkockával. Van egy hódolóm a boltban.
ZOLTÁNYFFY Ne tegyen féltékennyé, drága Annamari!

Annamari nevet. Pukánszky feláll, kifelé indul

Fridhof, kérdezd meg a Pukánszkyt, most hova megy.
FRÍDHOF Hova mégy, Pukánszky?
PUKÁNSZKY A konyhába hokedliért.
FRÍDHOF A konyhába megy hokedliért.
ZOLTÁNYFFY Mondd meg neki, hogy a csészét is behozhatta volna ő maga, micsoda do-
log Annamarit ugráltatni.
FRÍDHOF Azt mondja a Zoltánffy, a csészét is behozhattad volna, nem szép, hogy An-
namarit ugráltatod.
PUKÁNSZKY Mondd meg a Zoltánffynak, hogy ezt a kérdését a különleges körülmé-
nyekre való tekintettel válasz nélkül hagyom, különben a képére másznék. *(Kimegy)*
FRÍDHOF Erre nem hajlandó válaszolni.
ZOLTÁNYFFY Csak ennyit mondott?
FRÍDHOF Csak ennyit.

Csend

ANNAMARI *(leül a fotelba)* Mi ez, valami fogadalom, hogy csak tolmács útján érintkeznek
egymással?
ZOLTÁNYFFY Olyasmi...
ANNAMARI *(Vancsurához)* Ezek ilyen fiúk, tudja. Egyszer ő k ketten elhatározták, hogy
azontúl magázódn i fognak, és aki tévesztett, fizetett tíz pengőt.
ZOLTÁNYFFY Ötvenöt éve, és évekig tartott... Speciel én nyertem, legalább kétszáz pen-
gővel vertem a Pukánszkyt... bár akkor már millpengőben számoltunk...

Fridhof és Annamari nevet

FRÍDHOF Na és mit vettél rajta?
ZOLTÁNYFFY Semmit, kérlek, mert bejött a forint...

Annamari és Fridhof nevet. Bejön Pukánszky a hokedlivel, az asztalnál leteszi, ráüül

VANCSURA A bácsik ilyen régen tetszik ismerni egymást?
FRÍDHOF Együtt jártunk gimnáziumba. Tízéves korunktól tizennyolc éves korunkig...
Az nagy idő... Főleg, ha bennlakásos... Gyerekkortól felnőttkorig... nyolc éven át közös
dormitóriumban...
PUKÁNSZKY Akkor egy tizennyolc éves ember felnőtt volt, nem úgy, mint ma...
ZOLTÁNYFFY Mi négyen maradtunk meg az osztályból.
PUKÁNSZKY Bambini di Budapest.
VANCSURA A néni is abba az osztályba járt?

Annamari, Frídhof, Pukánszky nevet

PUKÁNSZKY Honderű!

Erre még Zoltánffy is nevet

VANCSURA (*idegesen*) Ez is honderűzik!

FRÍDHOF Mi tiszta fiúosztályba jártunk... vagy hetven fiú...

VANCSURA Egy osztályban?

FRÍDHOF Egy osztályban. Akkoriban még nem kellett fegyelmeznünk a tanároknak...

Minden diák boldog volt, ha bekerülhetett...

PUKÁNSZKY Még csak az kellett volna, hogy lányok is járjanak! Tönkretették volna a színvonalat! Nekünk még paptanáraink voltak, szerzetesek!...

FRÍDHOF Szóval nem Annamari a negyedik, hanem a Kálmán, aki késik...

VANCSURA Melyik gimibe tetszettek járni?

FRÍDHOF A ciszterekhez. Később József Attila lett belőle, most megint Szent Imre, ha jól tudom...

ZOLTÁNFFY Mi voltunk a második legjobb gimnázium Budapesten! Rögtön a piaristák után! Tudja, ki mindenki járt oda? Például a Várkonyi Zoltán... felettünk járt pár évvel, minden ünnepségen ő szavalt, és nyolcadikos korában megnyerte az országos magyarversenyt... Utálta is az egész iskola...

PUKÁNSZKY Fridhof, mondd meg a Zoltánffynak, hogy csak második lett...

FRÍDHOF Csak második lett.

ZOLTÁNFFY Mindegy. Én felléptem vele, mi szindarabokban is játszottunk, meg operákban, a Rajeczky Benjamin tanította be... apród voltam...

PUKÁNSZKY Én is játszottam benne, én nyitottam ajtót a Várkonyinak!

VANCSURA Az kicsoda, akiről beszélni tetszik?

Csend

ANNAMARI Maga nem tudja, ki volt Várkonyi Zoltán?

VANCSURA Hát nem...

ANNAMARI Színész meg rendező...

Csend

ZOLTÁNFFY Tíz-egynéhány évvel utánunk odajárt a Latinovits, arról se hallott?

VANCSURA Az a színész, aki vonat alá ugrott.

FRÍDHOF Oda járt a Rösler Endre, az operaénekes... A Wehner Tibor, a zenész... a Walkó György, az irodalmár... a Lékai László, aki ma bíboros érsek...

PUKÁNSZKY Odajárt a Staud Géza...

VANCSURA Kicsoda?

PUKÁNSZKY Staud Géza! Színháztörténész! Így se ugrik be?

VANCSURA Hát nem...

Csend

ZOLTÁNYFFY A Staud Géza tartotta a magasugrás rekordját évekig...

FRÍDHOF '32-ig.

ZOLTÁNYFFY Már '24-ben ugrott 160-at!

FRÍDHOF Mi még ollózva ugrottunk magasat.

ZOLTÁNYFFY Mi voltunk a jövőendő magyar elitje...

PUKÁNSZKY *(nevet)* A keresztény középosztály... A Bitter Illés volt a diri, egy igazi címzetes clairvaux-i apát!

ZOLTÁNYFFY Amikor az új épületbe költöztünk '29-ben, mert addig a Váli utcába jártunk, akkor maga Horthy Miklós jött az avatásra...

FRÍDHOF Meg a Klebelsberg Kunó...

PUKÁNSZKY Meg a teljes püspöki kar... a Werner Adolf, a zirci főapát... Ott volt a Sipőcz Jenő, a polgármester...

FRÍDHOF Mi álltunk sorfalat mint kiscserkészek... Ott vonult el a kormányzó úr... Ilyen közel voltam hozzá, mint most magához! Bizony ám!... A Krantz Tibi mondta az ünnepi verset, ő maga írta...

ZOLTÁNYFFY „El nem felejtjük a szent ezerévet,

A történelem bármit is akar,

Szent Imre földjén nem lesz egyéb élet,

Nem lesz itt más, mint keresztény s magyar!”

Csend

FRÍDHOF Te erre így emlékszel?

ZOLTÁNYFFY „Ex scholis omnis nostra salus, omnis felicitas, divitiae omnes ac splendor constansque stabilitas...” Ez volt az avatási felirat.

FRÍDHOF Szép.

ZOLTÁNYFFY Non scholae, sed vitae discimus... Handlé úr netalán azt se tudja, ki volt Szent Imre.

VANCSURA Hát valami szent...

ZOLTÁNYFFY Legalább sejtí, milyen nemzetiségű volt?

ANNAMARI Ne bántsa, nem tehet róla.

ZOLTÁNYFFY Magyar volt, az istenfáját, Szent István fia volt és szűz! Megnősült, de szűz maradt! A lilios királyfi! Így se tudja?!

VANCSURA Megnősült, de szűz maradt?

ZOLTÁNYFFY Most képzelje, vigéc úr! Aztán megölte a vadkan.

VANCSURA Ne tessék velem viccelni, az a Zrínyi Miklós! Azt én is tanultam!

FRÍDHOF A legenda szerint Szent Imrét is vadkan ölte meg huszonhárom éves korában.

ZOLTÁNYFFY O tempora, o mores! Habár a Kállay Miklós drámájában ledöfi egy Urkund nevű szereplő, aki Vazul híve...

FRÍDHOF *(nevet)* Urkund! Frenetikus! Őskund... Ősbúvár Urkund... Urkund Abigél...!

PUKÁNSZKY *(nevet)* Frídhof, mondd meg a Zoltánffynak, hogy aquila non captat muscas.

FRÍDHOF Pukánszknak az a nézete, Zoltánffy, ami nekem is, hogy aquila non captat muscas.

ANNAMARI Ez latinul van, és azt jelenti, hogy a sas nem kapdos legyeket.

PUKÁNSZKY *(nevet)* A háború után ezt úgy mondtuk, hogy Aquinói Szent Teréz nem fogdos muszkákat.

Annamari, Frídhof és Zoltánffy nevet, Vancsura hallgat

(Feláll) Hol a csudába marad ez a Kálmán? Felhívom. *(Körülnéz)* Hova lett a telefon? ANNAMARI Ott van a pianínón.

PUKÁNSZKY De nem ott volt!

ANNAMARI Most ott van.

PUKÁNSZKY Egyáltalán, hogy néz ki ez a szoba?! Semmi sem ott van!

ANNAMARI Édesem, azóta átrendeztem.

PUKÁNSZKY Ezért reménytelen ez az ország, semmi folytonosság, semmi állandóság, itt mindenki fütyül a hagyományra.

ANNAMARI *(nevet)* Édesem, nekem azóta volt legalább három férjem.

PUKÁNSZKY Hát aztán?! Tetszett volna minden férjet ugyanabba a kalickába kényyszeríteni.

VANCSURA Maguk régen?...

ANNAMARI A Pukánszkyknak is voltam a felesége, igen. Hány évig is?

PUKÁNSZKY Két évig szép volt, a többi nem számít.

ANNAMARI A legszebb az első este volt... Tudja, mi akkor presszókba jártunk, én akkor elég sokat ittam, szerelmi bánatból kifolyólag, mindegy, na és ott asztalozott a Pukánszky, úgy ismertem meg...

VANCSURA Asztalozott?

ANNAMARI Asztalozott. Vicceket mesélt a haldoklóknak, akiket azért vittek a rokonaik a presszóba, hogy a Pukánszky felvidítsa őket egy kicsit. És ezért fizettek is neki. Akkor ebből élt a Pukánszky. Odaült az asztalukhoz, és megnevettette a haldoklókat. Na szóval észrevett végre a Pukánszky, és meghívott egy teára a lakásába. És akkor levitt egy mocskos bérház pincéjébe, ahol egy pincerekeszben lakott akkoriban, volt a Pukánszkyknál gyertya, meggyújtotta, bokáig állt benn a víz, volt benn egy vaságy matrac nélkül, valami rongyok voltak ráterítve, patkányok szaladgáltak, ő körbemutatott, így, széles gesztussal, és felkiáltott: „Ha óhajtja, nagyságos asszonyom, itt minden a magáé!”

Mindenki hahotázik

VANCSURA Egész jó fejeknek tetszenek lenni!

ZOLTÁNFFY Mennyit röhögtünk mi akkoriban!

ANNAMARI Azok voltak a legszebb évek, sose röhögtünk annyit, mint akkoriban...

ZOLTÁNFFY Azért a háború alatt is sokat röhögtünk...

ANNAMARI A háború alatt is röhögtünk, de az ötvenes években még többet röhögtünk...

PUKÁNSZKY Nekünk Annamarival sokáig volt összesen két szoknyánk, egy bricseszünk és három klottgatyánk, és mégis milyen szépen éltünk!

Nevetnek. Csönd

(Pukánszky a pianínóhoz megy, felveszi a telefont, tárcsáz) Halló, itt Pukánszky, a Kálmánt kérem...

Csend

Értem. (*Leteszi a kagylót, áll*)

ZOLTÁNYFFY Mi az, otthon van még?

PUKÁNSZKY Otthon van.

ZOLTÁNYFFY Nem is jön? Mit képzelsz? Vele beszéltél?

PUKÁNSZKY Az unokájával.

ZOLTÁNYFFY De miért nem jön?

PUKÁNSZKY Nem jön.

ZOLTÁNYFFY És otthon van?

PUKÁNSZKY Otthon van. Meg van halva. Ma reggel.

Csend

ZOLTÁNYFFY Hát ez jellemző a Kálmánra. Mindig ilyen megbízhatatlan volt, egész életében. Most már eszerint bizvást állíthatjuk, hogy egész életében.

PUKÁNSZKY Hát igen, mindig ilyen hülye volt a Kálmán.

ZOLTÁNYFFY Mindig ilyen hirtelen, átgondolatlan elhatározásai voltak.

PUKÁNSZKY Most aztán a hülye Kálmán miatt battyoghatunk ki a temetőbe... Fejemet rá, hogy hideg lesz, eső, szél, jól megfázunk... és a pap órákig fog hablatyolni...

ZOLTÁNYFFY Mindig ilyen hülye volt a Kálmán.

FRÍDHOF Emlékeztek? Mikor váratlanul elhatározta, hogy indul helyből távolugrásban, és rögtön az első ugrásnál eltörte a karját!

Frídhof, Pukánszky, Zoltányffy nevet

PUKÁNSZKY Kistarcsán például, én ott csak három hétig voltam, aztán vittek a Csillagba... őt meg jóval később valahova, talán Recskre...

FRÍDHOF De nem, az az Elemér volt...

PUKÁNSZKY Az Elemér?

FRÍDHOF Az Elemér, akit agyonverték, mert le akarta szoktatni őket a suksüközésről...

PUKÁNSZKY Kistarcsán kérlek a Kálmán azt magyarázta, hogy ezt már nem fogják tűrni az angolok meg az amerikaiak, és fel fognak minket szabadítani!

Frídhof, Pukánszky, Zoltányffy nevet

ZOLTÁNYFFY Összefutok a Kálmánnal a fronton, egy ukrán faluban, mínusz negyven fok, mondja nekem a Kálmán, most már biztos, hogy két héten belül felváltanak minket, hallotta a vezérekarnál... hogy az egész hadsereget felváltják... a tiszteket is... na aztán le is húzott két évet a sarkkörön túl, valahol Norilskban... na ott volt mínusz ötvenöt is...

PUKÁNSZKY Mindig hülye volt a Kálmán.

Csend

FRÍDHOF Heute rot, morgen tot.

PUKÁNSZKY Szép halál.

ZOLTÁNYFFY Mindig a hülyéknek van szerencsájük.

Csönd

PUKÁNSZKY Na most akkor mi legyen?
FRÍDHOF Így nem lehet.
ANNAMARI Miről beszéltek ti?

Csönd. Pukánszky visszaül a hokedlire, Vancsurára néz, aztán Frídhofra. Megint Vancsurára néz, megint Frídhofra. Csönd

PUKÁNSZKY Na?
FRÍDHOF Szó sem lehet róla.
PUKÁNSZKY Miért nem?
FRÍDHOF Csak makulátlan előéletű úriember lehet.
PUKÁNSZKY Frídhof, te obstruálsz!
FRÍDHOF Nem állíthatod, hogy úriember!
PUKÁNSZKY Honnét tudod, hogy nem az?!
FRÍDHOF Ne légy nevetséges, Pukánszky.

Frídhof, Pukánszky, Zoltánffy merőn nézi Vancsurát

PUKÁNSZKY Olyan lény, hogy kitölti testével az úrt, mely a teste nélkül üres volna.
FRÍDHOF Nem pontos. Olyan lény, hogy *pont* annyit szorít ki a térből, amennyi a tömege.
ZOLTÁNFY Nem pontos. Olyan lény, hogy *nem* szorít ki többet a térből, mint a tömege.
VANCSTURA Mit bámulnak rajtam?
PUKÁNSZKY Fajsúly tekintetében bármely közegben lebeg.
ZOLTÁNFY Maga a közeg.
ANNAMARI Szerintem troglodita.
PUKÁNSZKY Attól még lehet úriember.
FRÍDHOF Úriember ilyen munkát nem vállal.
VANCSTURA Mit tetszik mondani?
PUKÁNSZKY Egy földesúr lehet úriember?
FRÍDHOF Lehet.
PUKÁNSZKY Kizsákmányoló egy földesúr?
FRÍDHOF Marxistán fogalmazva feltétlenül.
PUKÁNSZKY És mégis lehet úriember. Ha bebizonyítom, hogy a kérdéses egyed kizsákmányoló, akkor lehet úriember, igaz?
ZOLTÁNFY Igaz.
PUKÁNSZKY Frídhof?
FRÍDHOF Ha kizsákmányoló, akkor úriember? (*Nevet*) Jó. Bizonyítsd be. Én fogom védeni. Ki lesz a bíró, Annamari?
PUKÁNSZKY Egy nőnemű asszonyállat? Soha!
ZOLTÁNFY Akkor én leszek a bíró.

Vancstura feláll, a pianínóhoz megy, felhajtja, nézegeti

ANNAMARI Én nagyon örülök, hogy itt vagytok, rég nem láttalak benneteket, de ez most micsoda?

PUKÁNSZKY Nem értem, szívecském, ezt a szemrehányó árnyalatot a hangodban. Te is meglátogathattál volna minket!

ANNAMARI Én nem járok ki... Elcsúszom, aztán combnyaktörés... és ezen a környéken!... Leütnek, kifosztanak... A nyanyákkal is csak telefonon diskurálok... Már presszóba se járok velük... különben is, majdnem minden barátnőm meghalt már... Van egy bejárónőm, az jön hetente egyszer, az be is vásárol, meg elmegy a patikába... Néha a fiatalok is... akiknek franciaórát meg németórát tartok... Kedvesek... De nem is az, hogy félek... csak nézem az embereket... és valami rémes, üveges üresség van a szemükben... Én itt már annyi nemzedéket megismertem... azokat is kár volt... én ezeket már nem akarom megismerni... látni se akarom őket...

PUKÁNSZKY A szégyen utcái... Les rues du l'honte.

ZOLTÁNFYF Les rues de l'honte.

FRÍDHOF *De la honte.*

PUKÁNSZKY Jó, akkor *de la honte.*

Pukánszky és Zoltánffy Vancsura hátát názi. Vancsura pötyögni kezd a zongorán: „Száz forintnak ötven a fele...”

Annamari, nekünk néha vád- meg védőbeszédet kellett tartanunk latinul a római jog fogalmaival... és az egész osztály szavazott, kinek az érveit fogadja el... A leghülyébbek padsora, az ablak felől, az volt a cigányok padsora... A nihilistáké... Capite censi... És a mindenkori leghülyébb gyerek volt kinevezve cigányvajdának... De ők is szavazhattak... Nemcsak a plebs meg a szenátus...

FRÍDHOF Át lehetett kerülni egyik padsorból a másikba, ha tanult valaki. Ott még nem számított más, csak a tudás.

ZOLTÁNFYF Latinul nem vállalom. Annyira még nekem se jó a memóriám.

PUKÁNSZKY Magyarul.

FRÍDHOF Hagyja már abba azt a klimpírozást!

VANCSURA (*abbahagyja*) Én, kérem, a munkámat végzem. Én szeretem a melómat, sok helyre be bírok jutni, ahova különben nem... Én szeretek bánni az emberekkel...

ZOLTÁNFYF Bánni... Az emberekkel... (*Bólogat*)

VANCSURA Nem mindenki ilyen micsonda. Mért, kicsodák maguk?! Mire vannak föl? Mindjárt összeírom a lefoglalt tárgyakat, és akkor az adós aláírja a jegyzőkönyvet, mert azt úgy hívják, hogy jegyzőkönyv, abból egy példányt itt hagyok, és kalap. Hiába próbáltam itten emberségesen segíteni...

FRÍDHOF Hagyjuk futni.

PUKÁNSZKY Fridhof! Ez nem is obstrukció, ez már úriemberhez méltatlan gyávaság!

ANNAMARI Mi van veletek?

Vancsura irkál valamit, végigjárja lassan a lakást

ZOLTÁNFYF Ügyész úr, védő úr, mindennemű morális és szociális megfontolást tegyenek félre. Ez bíróság.

PUKÁNSZKY Igenis. Nos tehát. Kizárólag gazdasági szempontból szemlélve az ügyet, teljességgel értelmetlen nyugdíjasoktól közüzemi díjhátralékot foglalással behajtani. A szolgáltató vállalatok kinnlevőségei legalább felerészben nagyvállalatok adósságát képezik, ezeket az állam politikai okokból el szokta engedni, és a szolgáltatók előbb-utóbb leírják. A kifizetés tartozása nem sokat számít a szolgáltatók mérlegében.

FRÍDHOF Az adósság mindenképpen tartozás, és tartozást foglalással behajtani jogszerű. Az összeg nagysága jogilag közömbös.

ZOLTÁNYFY Így van.

PUKÁNSZKY Felteszem, a szolgáltató az adósság behajtása érdekében a bíróságnál eljárást indít, majd a végrehajtási végzést követően megtörténik a foglalás, majd az árverés, majd az elárverezett tárgyak elszállítása. Ezek a költségek előlegként a szolgáltatót terhelik. Mire ezt is be tudja hajtani, a pénz romlott. Az árverezés szerény bevételt hoz csupán, a kinnlevőség alig csökken.

FRÍDHOF Sok kicsi sokra megy. Az ilyen árverezés, amennyiben publicitást kap, visszatartó erejű lehet.

ZOLTÁNYFY Így van.

PUKÁNSZKY Az eljárás munkát ad egész sor embernek: a bírónak, a gépiróknak, a végrehajtónak, a kikiáltónak, a szállítóknak... meg azoknak, akik az ilyen peres ügyekkel a szolgáltatóknál foglalkoznak, a bürokratikus gépezetet duzzasztva és hatékonyságát rontva. Mindezek sem az államnak, sem a szolgáltató vállalatnak nem hajtanak hasznot, csakis saját maguknak. Ráadásul olyan rétegeket fosztanak ki végképp, amelyeket sem az állam szociális gondoskodása, sem civil szervezet nem véd.

FRÍDHOF Ez nem ide tartozik.

PUKÁNSZKY Kérem. Az olyan embert, aki végrehajtónak áll, kénytelen vagyok élősdi-nek, tehát kizsákmányolónak tekinteni.

FRÍDHOF Hol az extraprofit, amit egy végrehajtó leföloz? Utasítást kapott, hogy egy adósságot, amelyet nem vitat senki, behajtson. Ez nem kizsákmányolás.

PUKÁNSZKY Egy végrehajtó nem katonai szervezet tagja, nem kényszerrel sorozták be, amit cselekszik, azt nem parancsra teszi. Ha nincs szakképesítése, utcaseprést is vállalhatna. Ő azonban a megélhetésnek ezt az alantas és könnyű formáját választotta.

FRÍDHOF Ez demagógia! A vád mintha azt sugallná: ha senki sem vállalna erkölcsileg problematikus állást, akkor senki sem menne el végrehajtónak, s így a társadalom kikényszeríthetné az adósságok eltörlését... Ez felforgató nézet. Szép eszme, csak utópisztikus.

PUKÁNSZKY Egyes dél-amerikai országokban az áramszolgáltatás ingyenes. Estéknént csodálatos látványt nyújtanak a ragyogóan kivilágított nyomornegyedek. A dolog anyagilag is megéri, a turisták miatt. Konszenzus kérdése, milyen szolgáltatásért kell fizetni...

ZOLTÁNYFY Gazdagság kérdése...

FRÍDHOF Visszautasítom, hogy a magyar jogrendet távoli jogrendekkel hasonlítsák össze. Vannak saját törvényeink, amelyek olyanok, amilyenek, de a betartásukról a társadalomnak gondoskodnia kell.

PUKÁNSZKY Engem börtönbe kell dugni, Annamarit le kell csukni, a Zoltánffy védő urat ki kell telepíteni... Akkor is voltak törvények, ugye, és be kellett őket tartani...

ZOLTÁNYFY Ez nem tartozik a tárgyhoz.

FRÍDHOF Én is erre akartam figyelmeztetni.

PUKÁNSZKY Visszavonom. Csak arra akartam felhívni a figyelmet, hogy aki maga értéket nem termel, és aki a legszegényebbek további elnyomódását cselekvőleg segíti elő, az kizsákmányolónak tekintendő. Igaz, hogy a mai magyar társadalomban a kreativitás abban merül ki, hogy a meglévőt élük fel és osztják el újra – ez a norma azonban civilizált államban nem tekinthető normálisnak...

FRÍDHOF Ez szociális és erkölcsi érvelés, amellyel egy bíróság nem tud mihez kezdeni.

Védencem jogállamban törvényes és bevett munkát vállalt. Nem tekinthető kizsákmányolónak.

ZOLTÁNYFY Uraim: minden jogrendszer a társadalom legerősebb rétegeinek az érdekeit védi, ergo magát a kizsákmányolást és a jogtalanságot védi a társadalom működőképességének érdekében. Elvont igazságosságra a szónokok ne hivatkozzanak. – Ószeres úr!

VANCSURA Nem vagyok ószeres!

ZOLTÁNYFY Akkor vigéc úr! Mennyi a maga javadalmazása?

VANCSURA Kiszállásonként kapok minimum kétezret... és a becsérték százalékát, összegtől függően degresszíve... négy százaléktól fél százalékgig... van költségátalány, összegtől függően degresszíve nyolc százaléktól egy százalékgig... De ebből fizetem az irodabérletet, a titkárnőt, a telefont, mindent!

ANNAMARI Rendes a pasas. Felajánlotta, szerez valakit, aki feketén beköti a villanyomat...

VANCSURA A gázt is!

ZOLTÁNYFY Mi is ezt csináltuk, mikor a TŰKER-nél voltam lehordó: megbuheráltuk a mérleget, és az utolsónak eladtuk, ami a platón megmaradt...

FRÍDHOF Ez nem tartozik a tárgyhoz.

ZOLTÁNYFY Bocsnát. – Amit a tanú előadott, az nem enyhítő, hanem súlyosbító körülmény. Tudatosan meg akarja rövidíteni a végrehajtást kérő államot vagy szolgáltatót. A vád érveit nem tudom elfogadni, a védelem érveit igen, de a tanú vallomása alapján azt az ítéletet hozom, hogy a vádlott kizsákmányoló.

Kis csönd

PUKÁNSZKY Ha kizsákmányoló, akkor úriember. Akkor pedig felkérhető.

FRÍDHOF Ez amolyan hegelianus, még inkább brechti dialektika. Semmi valóságartalma.

PUKÁNSZKY De hát ebben egyeztünk meg az elején! Azt nem lehet utólag felrúgni! Az nyilas-bolsevik eljárás lenne! Kérdezd meg a Zoltánffyt, felkérhetjük-e!

FRÍDHOF Felkérhetjük, Zoltánffy?

ZOLTÁNYFY Ha úriember, akkor igen.

PUKÁNSZKY Kizsákmányoló, vagyis úriember, a feltételek szerint.

Csőnd

VANCSURA Miről beszélnek maguk?

PUKÁNSZKY Egyet se féljen, vigéc úr, maga a magyar jövő.

ANNAMARI Gyerekek... mit akartok ti művelni az én lakásomban?

PUKÁNSZKY Annamari, telefonban nemigen tudtuk volna... Illetve hát el tudtam volna mondani, de akkor te ma be se engedsz ide minket... Ha ez az úr nem lett volna itt, már rég túl lennének rajta... Illetve nem, mert a Kálmán nem jött el... talán szerencse is, hogy itt van ez az úriember...

ANNAMARI Mit akartok itt csinálni?!

FRÍDHOF Nézd, Annamari, ha lennének még olyan helyek... Bay Béla vívóterme mondjuk, vagy Hátszegi... Én nagyon nem szívesen veszek részt ebben...

PUKÁNSZKY Megígérted!